

Rapport 15:2020

Deltakere, opplæringsløp, resultater

– erfaringer fra tre år med modulstrukturert fag- og yrkesopplæring

Hanna Jones
Jostein Ryssevik
Malin Dahle

Hanna Jones,
Jostein Ryssevik,
Malin Dahle

Deltakere, opplæringsløp, resultater

ERFARINGER FRA TRE ÅR MED MODULSTRUKTURERT FAG- OG YRKESOPPLÆRING

ideas2evidence rapport 15/2020

IDEAS2EVIDENCE
Bygger kunnskap

© ideas2evidence 2020
ideas2evidence
Villaveien 5
5007 Bergen
Telefon: 91817197
post@ideas2evidence.com
Bergen, desember 2020

ISBN 978-82-93181-96-5

Forord

Dette er den første rapporten i en pågående evaluering av forsøket med modulstrukturert fag- og yrkesopplæring (MFY). Oppdraget gjennomføres av ideas2evidence i samarbeid med Samfunns- og næringslivsforskning (SNF) og Høgskolen i Innlandet (INN), på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet.

Evalueringsoppdraget gjennomføres som en kombinasjon av en følgeevaluering og en resultat- og effektstudie. Evalueringen skal samlet sett gi svar på om forsøkene gir bedre resultater enn ordinær fag- og yrkesopplæring for voksne, samt forklare på hvilken måte tilbudet eventuelt skaper bedre resultater. Dette skal igjen danne grunnlag for en vurdering av om modulstrukturert opplæring kan egne seg som varig ordning.

Denne rapporten er i all hovedsak en kvantitativ beskrivelse av deltakere, opplæringsløp og resultater, slik dette kommer til uttrykk i de tre første årgangene med deltakerdata.

Innsamlingen av deltakerdata er en arbeidskrevende oppgave for lærestedene. Vi vil rette en stor takk til alle som har bidratt til dette verdifulle datamaterialet.

Bergen,

Desember, 2020

Innhold

Forord.....	4
Kapittel 1: Avgrensinger, metoder og hovedfunn	7
Bakgrunn og formål.....	7
Datamaterialet.....	8
Oppbyggingen av rapporten	8
Hovedfunn	9
Deltakere.....	9
Opplæringsløp.....	10
Resultater.....	10
Kapittel 2: Deltakere.....	11
Rekruttering og inntaksgrunnlag.....	11
Kjennetegn ved deltakerne	13
Kjønn og alder	14
Landbakgrunn og botid i Norge.....	14
Introduksjonsprogram, norskopplæring og norskferdigheter	15
Tidligere utdanning	17
Annen opplæring og kvalifisering.....	19
Tidligere arbeidserfaringer.....	19
Livssituasjon under forsøket	21
Deltakere i kombinasjonsforsøket	22
Alder og kjønn	23
Landbakgrunn og botid i Norge.....	23
Norskferdigheter og erfaringer fra opplæring og arbeidsliv.....	23
Livssituasjon under forsøket	25
Opplæringsløp for kombinasjonsdeltakere	25
Oppsummering	26
Kapittel 3: Opplæringsløp.....	27
Lærefag.....	27
Realkompetansevurdering.....	29
Planlagte opplæringsløp	31
Planlagte opplæringsløp: Modul 1	31
Planlagte opplæringsløp: Lærefagspesifikke moduler.....	33

Organisering av opplæringen	36
Modul 1 og de lærefagspesifikke modulene	37
Lærefagene	38
Parallell opplæring i moduler	38
Oppsummering	39
Kapittel 4: Resultater	41
Avlagte moduler	41
Kompetansebevis	42
Avlagte fag- og svenneprøver	43
Avbrudd og pauser	44
Oppsummering	46
Litteratur	48
Vedlegg 1: Om deltakerdataene	49
Datakildene benyttet i rapporten	49
Gjennomføring av datainnsamlingen	50
Datamaterialet som benyttes i analysene	50
Datakvalitet	51
Videre arbeid	51

Kapittel 1: Avgrensinger, metoder og hovedfunn

Denne rapporten tar for seg de tre første årene av forsøket med modulstrukturert fag- og yrkesopplæring (MFY). Rapporten baserer seg på kvantitative data om deltakerne i forsøket. Rapporten er i hovedsak beskrivende, og ser på hva som kjennetegner deltakerne som er tatt inn i forsøket, hvilke opplæringsløp som planlegges for dem, og hvilke resultater deltakerne har oppnådd så langt.

Bakgrunn og formål

Forsøket med modulstrukturert fag- og yrkesopplæring (MFY) har som formål å svare på behovet for en voksenopplæring mer tilpasset voksnes behov. Forsøket er forankret i Meld. St. 16 (2015-2016) *Fra utenforskap til ny sjanse – Samordnet innsats for voksnes læring*. Sammen med forsøket med forberedende voksenopplæring (FVO), har MFY en målsetting om å gi flere en mer varig tilknytning til arbeidslivet. Det er også mål om at opplæringen skal bli mer fleksibel, at den skal kunne tilpasses deltakernes ulike livs- og arbeidssituasjoner, og at innholdet skal være mer relevant for voksne.

Forsøket med modulstrukturert fag- og yrkesopplæring skal utvikle en fleksibel vei frem til fag- og svennebrev for voksne og bidra til at flere voksne som mangler kompetanse deltar i videregående opplæring. Det skal også bidra til å utvikle et mer samordnet tilbud på tvers av sektorer ved at modulene skal kunne benyttes av deltakere som omfattes av introduksjonsloven og deltakere i opplæringstiltak i regi av NAV.

Det gjennomføres også et kombinasjonsforsøk, der fylkeskommuner og kommuner i samme fylke samarbeider om forsøk der deltakerne mottar opplæring i moduler fra både FVO og MFY. Dette forsøket omtales bare kort i denne rapporten, fordi de fleste fylkene hadde kommet forholdsvis kort i implementeringen på rapporteringstidspunktet.

Forsøksperioden startet høsten 2017, og skulle opprinnelig vare over tre år. I 2019 ble det imidlertid besluttet å utvide forsøksperioden frem til 2023, samt at flere lærefag og fylker skulle inkluderes i forsøket. Åtte lærefag ble tilbudt i det opprinnelige forsøket, og etter utvidelsen ble det inkludert ytterligere fem lærefag. Fem fylker og 12 opplæringssteder fikk opprinnelig innvilget søknad om å delta i forsøket. I utvidelsen ble ytterligere ett fylke og 8 læresteder med. Fordi forsøket startet opp før regionreformen, ligger to av de opprinnelige forsøksfylkene – Hedmark og Oppland – nå i samme fylke. Vi behandler disse separat i rapporten.

Så langt har det i følgeforskningen blitt utarbeidet to notater om MFY. Høsten 2020 var det opprinnelig planlagt casebesøk og spørreundersøkelse samt en større evalueringsrapport om forsøket. Grunnet forsinkelser i forsøkene som følge av COVID-19, har det vært nødvendig å utsette dette arbeidet til 2021.

Hovedformålet med denne rapporten er å gi en kvantitativ beskrivelse av deltakere, opplæringsløp og resultater tre år etter at forsøket med MFY startet opp. Rapporten baserer seg primært på kvantitative data om deltakerne som er med i forsøket.

Datamaterialet

Analysene i denne rapporten bygger i hovedsak på kvantitative data om deltakerne i forsøket. Dataene kommer fra to kilder:

- ◆ En elektronisk spørreundersøkelse som deltakerne svarer på ved inntak i forsøket
- ◆ Deltakerrapportering som gjennomføres av lærestedene. Denne består av fire komponenter:
 1. Opptaksdata om deltakeren, inkludert inntaksgrunnlag, vurderinger av nåværende kompetanse og hvilket opplæringsløp som planlegges for vedkommende
 2. Hvilken opplæring deltakeren har mottatt i rapporteringsperioden
 3. Hvilke resultater deltakeren har oppnådd i rapporteringsperioden
 4. Deltakere som har avsluttet opplæringen i perioden, og årsakene til at de har sluttet

Med unntak av spørreundersøkelsen til deltakerne, fylles alle disse skjemaene ut for hver rapporteringsperiode, som tilsvarer et skoleår (august – juni). Rapporteringsfristen er 30. juni for de to første komponentene i lista over, og 30. august for de to siste.^{1 2}

Data fra de ulike skjemaene kobles sammen ved hjelp av deltakernes personnummer. Innsamling og bruk av deltakerdata er basert på et samtykke gitt av den enkelte deltaker i forbindelse med utfyllingen av spørreskjemaet nevnt i det første kulepunktet. Det er ideas2evidence som har stått for utviklingen av skjemaer og som gjennomfører innsamlingen av disse dataene.

I tillegg til dataene fra deltakerrapporteringen, trekker vi også inn enkelte funn fra casestudier og intervjuer tidligere i evalueringsperioden, som kan bidra til å forklare og utdype funnene i det kvantitative materialet.

Vi gir mer informasjon om dataorganisering og datakvalitet i vedlegg 1.

Oppbyggingen av rapporten

Rapporten består av tre deler:

Kapittel 2 gir en beskrivelse av deltakerne og deres bakgrunn og forutsetninger for deltakelse i modulstrukturert fag- og yrkesopplæring. Kapitlet ser spesielt på variasjon mellom fylkenes deltakergrupper. Disse analysene bygger på data fra spørreundersøkelsen som deltakeren fyller ut selv, og den første komponenten i lærestedenes deltakerrapportering. Kapitlet inneholder også en beskrivelse av deltakere i kombinasjonsforsøk, og en kort oppsummering av opplæringsløpet deres.

¹ På grunn av COVID19-pandemien ble rapporteringsfristen for 2020 (dvs. skoleåret 2019-2020) utsatt til 15. september for alle komponenter.

² Akkurat når hvert rapporteringsskjema har blitt fylt ut, kan imidlertid variere fra lærested til lærested. Arbeidet med registreringen er omfattende, og lærestedene blir oppfordret til å starte utfyllingen tidlig – spesielt for komponenten med opptaksdata.

I kapittel 3 ser vi nærmere på hvilke opplæringsløp som er planlagt for deltakerne, og hvordan opplæringen blir organisert. Dette kapittelet bygger i hovedsak på komponenten i deltakerrapporteringen som handler om mottatt opplæring, samt spørreundersøkelsen til deltakerne.

Kapittel 4 gir en beskrivelse av resultatene som er oppnådd i forsøket så langt. Vi ser på hvor mange moduler som er blitt fullført, og avlagte fag-/svenneprøver. Her ser vi også på hvor mange deltakere som har sluttet i forsøket og hva som er årsakene til det. Kapittelet ser videre på hva som kjennetegner deltakere som har fullført fag-/svenneprøve, og deltakere som har avbrutt opplæringen, for å forsøke å si noe om trekk som fremmer eller hemmer gode resultater i opplæringen. Analysene bygger hovedsakelig på data fra deltakerrapporteringen om resultater og avsluttede opplæringsløp, i kombinasjon med spørreundersøkelsen til deltakerne.

Hovedfunn

Nedenfor presenteres de viktigste funnene fra hvert kapittel:

Deltakere

- ◆ En viktig hensikt med forsøket er å skape et mer samordnet tilbud på tvers av sektorer, ved at modulene skal kunne benyttes både av deltakere i ordningene under introduksjonsloven, og deltakere i opplæringstiltak i regi av NAV. Mange av deltakerne er rekruttert fra enten NAV eller introduksjonsprogrammet, som tyder på at dette aspektet av forsøket fungerer etter hensikten. Videre finner vi at en betydelig andel av deltakerne er rekruttert fra bedrifter. Disse har allerede en tilknytning til arbeidslivet når de går inn i forsøket.
- ◆ Det er omtrent like mange kvinner og menn som deltar i forsøket. Deltakerne er spredt i alder, og det varierer dermed hvor mange år i arbeidslivet de potensielt har foran seg etter at de fullfører opplæringen. En tredjedel av deltakerne i forsøket kommer fra Norge, mens de øvrige deltakerne kommer fra en rekke ulike land fordelt på mange verdensdeler. De to største landene etter Norge, er Syria og Eritrea.
- ◆ Mange av deltakerne i forsøket har relativt gode norskferdigheter. Samtidig varierer deltakernes språkferdigheter betydelig mellom fylkene.
- ◆ Av deltakerne med innvandrerbakgrunn har de fleste hatt noe erfaring med norsk skole tidligere, men få har fullført noe videregående opplæring før de begynte i forsøket. De fleste norske deltakerne har gått et fullt grunnskoleløp, og mange har også fullført ett eller flere år med videregående opplæring.
- ◆ Deltakerne med innvandrerbakgrunn har varierte erfaringer fra norsk arbeidsliv. Rundt en tredjedel har ikke hatt lønnet arbeid i Norge tidligere. De fleste norske deltakerne har vært flere år i arbeidslivet – to av fem deltakere har hatt lønnet arbeid i ti år eller mer.
- ◆ Et flertall av deltakerne har forsørgeransvar mens de er i opplæring. Vi finner også at et flertall har lønnet arbeid, og to av fem deltakere har lønnet arbeid som hovedinntektskilde under opplæringen. Mange deltakere har altså en livssituasjon som gjør at de sannsynligvis vil ha behov for noe fleksibilitet i opplæringsløpet, slik forsøket legger opp til.
- ◆ Kapittelet viser at deltakergruppen i MFY består av personer med svært ulike forutsetninger og behov. Vi finner også at deltakersammensetningen varierer betydelig mellom fylkene. Dermed vil det variere hvor raskt fylkene oppnår resultater i forsøket.

Opplæringsløp

- ◆ Fem av forsøkets 13 lærefag står for 85 prosent av deltakerne: salgsfaget, produksjonsteknikkfaget, helsearbeiderfaget, renholdsoperatørfaget og kokkfaget. Helsearbeiderfaget ble inkludert i utvidelsen, men det er allerede det tredje største faget i antall deltakere.
- ◆ Realkompetansevurdering er et relevant virkemiddel for å oppnå forsøkets mål om en mer fleksibel opplæring. Overordnet sett har 70 prosent av deltakerne blitt realkompetansevurdert, men andelen varierer betydelig mellom fylkene og lærestedene som er med i forsøket.
- ◆ Deltakerne kan få godkjent hele eller deler av moduler basert på kompetanse de har fra før. Dette blir gjort i betydelig grad for modul 1, men i mindre grad i de øvrige modulene. Det er særlig deltakere som har fullført noe videregående opplæring fra før, eller som er rekruttert fra bedrift, som får godkjent hele eller deler av moduler.
- ◆ Vi finner stor variasjon mellom lærestedene når vi ser på i hvilken grad deltakere får fritak fra, eller godkjent, hele eller deler av moduler, basert på kompetanse de har fra før. Dette kan skyldes at deltakernes forutsetninger varierer mellom lærestedene, men våre funn tyder på at noe av variasjonen kan komme av ulik praksis for realkompetansevurdering. Muligheten til å gi et avkortet – og dermed mer effektivt – opplæringsløp, blir tilsynelatende ikke utnyttet til det fulle ved alle læresteder.
- ◆ Alle fylker benytter nettbasert undervisning og/eller undervisning i bedrift, både i modul 1 og i de øvrige modulene. To fylker tilbyr mye av undervisningen i modul 1 i bedrift, som kan gjøre det enklere å ta denne modulen parallelt med øvrige (lærefagspesifikke) moduler. Vi finner at de fleste fylkene har mye opplæring i skole i de lærefagspesifikke modulene, til tross for forsøkets intensjon om at opplæringen i disse modulene skal gjennomføres i en arbeids- eller praksissituasjon.

Resultater

- ◆ Deltakerne som ble tatt inn det første forsøksåret, har i snitt avlagt 3 moduler hver. Deltakere som ha tidligere erfaring fra norsk videregående skole, og deltakere rekruttert fra bedrift, har hatt raskere progresjon i opplæringen enn de øvrige deltakerne.
- ◆ Samlet sett er det utstedt kompetansebevis for halvparten av de beståtte modulene. Praksis for utsteding av kompetansebevis ser ut til å variere betydelig mellom lærestedene i forsøket.
- ◆ Så langt har 32 deltakere bestått fag-/svenneprøve. Prøvene er i hovedsak avlagt i de lærefagene som har flest deltakere, og halvparten er avlagt i produksjonsteknikk. Nesten alle fag-/svenneprøvene er avlagt i Hedmark eller Nordland. Dette kan tyde på at disse fylkene har hatt deltakere med gode forutsetninger for å fullføre opplæringen raskt.
- ◆ Samlet sett har nesten 1 av 5 deltakere avbrutt opplæringen. Andelen avbrudd varierer betydelig mellom fylkene. Vi finner at deltakere som har lønnet arbeid ved siden av opplæringen, og deltakere rekruttert fra bedrift, avbryter i mindre grad enn andre deltakere.

Kapittel 2: Deltakere

I dette kapitlet presenterer vi kjennetegn ved deltakerne i forsøket. Vi ser på hvor deltakerne er rekruttert fra, og hvilket inntaksgrunnlag de har. Videre presenterer vi demografiske trekk ved deltakergruppen som kjønn, alder og landbakgrunn. Vi ser også på hvilke tidligere erfaringer deltakerne har fra opplæring og arbeid, og deltakernes livssituasjon under deltakelsen i forsøket.

Til sist i kapitlet ser vi spesielt på hva som kjennetegner deltakere i kombinasjonsforsøket, og om det er trekk som skiller disse deltakerne fra deltakergruppen i MFY som helhet. I kombinasjonsforsøket mottar deltakerne opplæring i FVO og MFY parallelt.

I analysene legger vi vekt på variasjoner mellom norske deltakere og deltakere fra andre land, og mellom deltakergruppene i de ulike fylkene som deltar i forsøket. Vi har også skilt mellom deltakere som er rekruttert fra bedrifter og deltakere rekruttert gjennom andre kanaler, da vi antar at førstnevnte gruppe vil ha særlig gode forutsetninger for å oppnå gode resultater i opplæringen.

Rekruttering og inntaksgrunnlag

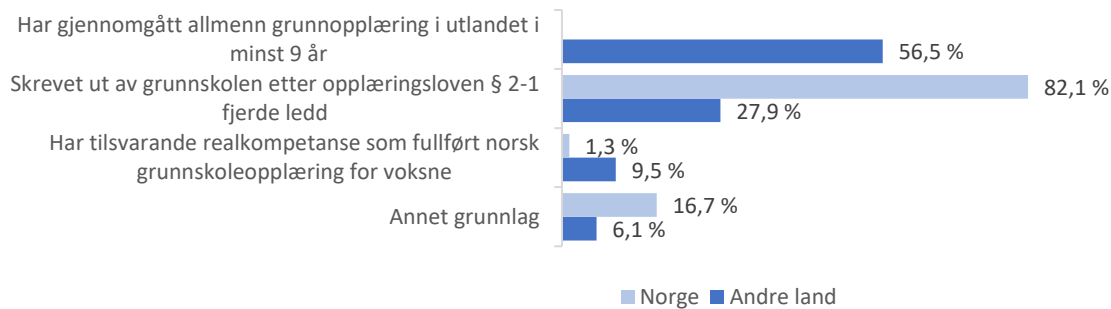
Et viktig formål med modulstrukturert fag- og yrkesopplæring er å bidra til at flere voksne med manglende kompetanse deltar i videregående opplæring, tar fag-/svennebrev og på sikt får en mer varig tilknytning til arbeidslivet.

Opprinnelig rettet forsøket seg primært mot personer med rett til opplæring etter opplæringsloven § 4A-3, og som helt eller delvis står utenfor arbeidslivet. I utlysningen til forsøket med modulstrukturert fag- og yrkesopplæring ble det imidlertid åpnet opp for at personer som er i arbeid, men som ikke har fagbrev, også kan delta i forsøket. Det ble også åpnet for at personer uten rett til videregående opplæring etter § 4A-3 kan delta. Det innebærer at forsøksstedene kan rekruttere personer som har fullført videregående skole og ønsker omskolering. Denne utvidelsen av målgruppen ble gjort for å sikre et tilstrekkelig antall deltakere i forsøket.

Figur 2.1 viser det formelle inntaksgrunnlaget for deltakerne i forsøket, fordelt på deltakere fra Norge, og deltakere fra andre land.³ Dataene er hentet fra lærestedenes rapportering om deltakerne. I overkant av halvparten av deltakerne som er fra andre land enn Norge, er tatt inn i forsøket på bakgrunn av at de har gjennomgått grunnopplæring i utlandet i minst ni år. Nesten en tredjedel av denne deltakergruppen er tatt inn på bakgrunn av at de er skrevet ut av norsk grunnskole. De norske deltakerne er i hovedsak skrevet ut av grunnskolen etter opplæringsloven § 2-1 fjerde ledd, første setning. Dette gjelder i overkant av 80 prosent.

³ Vi har valgt å benytte en grov inndeling i landbakgrunn, mellom deltakere fra Norge og deltakere fra alle andre land. Dette har vi gjort fordi antallet deltakere er så lavt at en mer finkornet inndeling, for eksempel basert på region, ville gitt et så lavt antall deltakere i noen kategorier at det ikke ville vært mulig å bruke kategoriene i analyser.

Figur 2.1: Inntaksgrunnlag for deltakerne i forsøket (prosent, N = 147 fra andre land, 78 fra Norge)

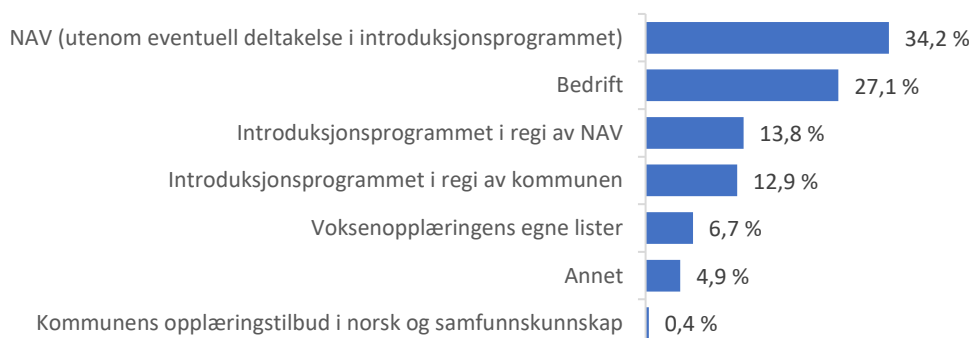

En viktig hensikt med forsøket er å skape et mer samordnet tilbud på tvers av sektorer, ved at modulene skal kunne benyttes både av deltakere i ordningene under introduksjonsloven, og deltakere i opplæringstiltak i regi av NAV. Alle fylkene har hatt ambisjon om å rekruttere deltakere gjennom NAV og/eller gjennom introduksjonsprogrammet. I oppstarten av forsøket opplevde imidlertid flere at det var vanskelig å rekruttere nok kandidater gjennom NAV-systemet, blant annet fordi de lokale NAV-kontorene var usikre på sitt handlingsrom rundt rekruttering og å sikre livsopphold for deltakerne. Etter litt startvansker opplevde imidlertid flere av fylkene at samarbeidet med NAV gikk bedre.

Figur 2.2 viser at etter tre år, er NAV blant arenaene det er rekruttert flest deltakere fra. En tredjedel er rekruttert gjennom NAV, utenom introduksjonsprogrammet. Det er også et mål å randomisere deltakere inn i forsøket via NAV. Denne rekrutteringsprosessen har imidlertid vært noe utfordrende som følge av COVID-19 og høy belastning i NAV-systemet.

Rundt en fjerdedel er rekruttert gjennom introduksjonsprogrammet, enten i regi av NAV eller kommunen. Videre ser vi at en betydelig andel av deltakerne, i underkant av en tredjedel, er rekruttert fra en bedrift. Ytterligere analyser viser at nesten halvparten av de norske deltakerne er rekruttert fra en bedrift, og 18 prosent av deltakerne med bakgrunn fra andre land enn Norge. Forsøket omfatter med andre ord en betydelig andel deltakere som allerede er i arbeidslivet.

Figur 2.2: Hvor er deltakeren rekruttert fra? (prosent, N = 225)

Tabell 2.1 gir et bilde av rekrutteringspraksisen i de ulike fylkene. På den ene siden ser vi at Oppland og Trøndelag skiller seg ut med en høy andel deltakere rekruttert gjennom introduksjonsprogrammet. Dette gjelder henholdsvis 40 og 33 prosent av deres deltakere. På den andre siden ser vi at Nordland

har en spesielt høy andel deltakere rekruttert fra bedrift – 45 prosent. Dette fylket har også lavest andel deltakere rekruttert gjennom introduksjonsprogrammet. Tabellen viser også at det er forholdsvis stor variasjon i andelen deltakere rekruttert fra NAV utenom deltakelse i introduksjonsprogrammet. I Agder og Nordland gjelder dette henholdsvis 45 og 40 prosent, mens det i Trøndelag er kun 15 prosent.

Tabell 2.1: Hvor deltakerne er rekruttert fra, fordelt på fylke (prosent, N = 225)

	Agder	Hedmark	Oppland	Nordland	Trøndelag
Voksenopplæringens egne lister	0,0 %	19,4 %	8,1 %	0,0 %	11,1 %
Introduksjonsprogrammet i regi av kommunen	0,0 %	22,6 %	18,9 %	4,8 %	18,5 %
Introduksjonsprogrammet i regi av NAV	19,4 %	3,2 %	21,6 %	6,5 %	14,8 %
NAV (utenom eventuell deltakelse i introduksjonsprogrammet)	45,2 %	25,8 %	35,1 %	40,3 %	14,8 %
Kommunens opplæringstilbud i norsk og samfunnskunnskap	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	3,7 %
Bedrift	22,6 %	29,0 %	13,5 %	45,2 %	25,9 %
Annet	12,9 %	0,0 %	2,7 %	3,2 %	11,1 %

I notatet om forsøket med modulstrukturert fag- og yrkesopplæring fra 2019, pekte vi på en tendens til variasjon mellom fylkene, i hvor de rekrutterer deltakere fra.⁴ Denne tendensen finner vi igjen i datamaterialet også i år, som vist i tabell 2.1. Dette tyder på at forskjellene som ble pekt på, ikke skyldes tilfeldigheter som vil jevnes ut over tid, men kommer av systematiske forskjeller i hvor fylkene rekrutterer sine deltakere fra. Variasjonene skyldes nok i noen grad hvilke målgrupper fylkene har satt seg, men henger trolig også sammen med i hvilken grad fylkene har lyktes i å sikre livsopphold for deltakere som ikke får introduksjonsstønad eller allerede er i lønnet arbeid i en bedrift.

Funnene fra figur 2.2 og tabell 2.1, viser for det første at deltakergruppen i forsøket er svært sammensatt. Deltakernes rettigheter er hjemlet i ulike lovverk, og de er under ulike sektors ansvarsområde. For det andre tyder den sammensatte deltakergruppen på at deltakerne i forsøket nok vil ha svært ulike forutsetninger for å fullføre opplæringen. Mens deltakere som har blitt rekruttert fra bedrift allerede har en tilknytning til arbeidslivet, vil deltakere rekruttert fra introduksjonsprogrammet og NAV trolig stå utenfor arbeidslivet i større grad.

Kjennetegn ved deltakerne

I dette underkapittelet presenterer vi kjennetegn ved deltakerne som er med i forsøket. Vi tar først for oss demografiske kjennetegn som kjønn, alder og landbakgrunn. Deretter ser vi på deltakernes språkferdigheter, og deres tidligere erfaringer fra opplæring og arbeidsliv. Til sist i kapittelet ser vi på deltakernes livssituasjon mens de deltar i forsøket, da dette antas å påvirke behovene deres i

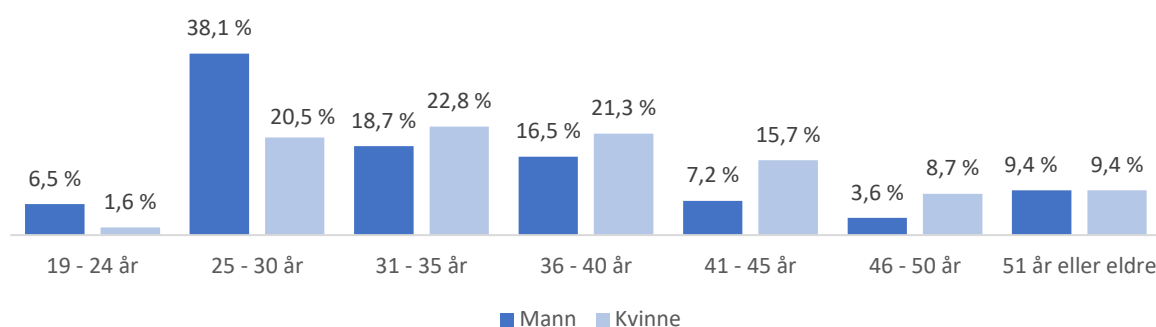
⁴ Skutlaberg og Dahle 2019, s. 7

opplæringsløpet. For eksempel vil deltakere med omsorgsansvar kunne ha behov for mer fleksibilitet i gjennomføringen, eller for å ha lønnet arbeid i tillegg til opplæringen for å forsørge sin familie.

Kjønn og alder

Forsøket har en forholdsvis jevn kjønnsbalanse: 52,4 prosent av deltakerne er menn, og 47,6 prosent er kvinner. Kjønnsbalansen er omtrent den samme blant de norske deltakerne og deltakerne fra andre land. I figur 2.3 viser vi kjønnsbalansen i ulike alderskategorier. Vi ser for det første at det er betydelig spredning i alder blant deltakerne. Dermed vil det variere hvor mange år i arbeidslivet hver deltaker potensielt har foran seg etter at de fullfører opplæringen. Videre viser figuren at de mannlige deltakerne er noe yngre enn kvinnene. 80 prosent av de mannlige deltakerne er 40 år eller yngre, mot 66 prosent av kvinnene. Aldersgruppen 25-30 år er den klart største for de mannlige deltakerne, med nesten 40 prosent.

Figur 2.3: Aldersfordeling for menn og kvinner (prosent, N = 266)

Landbakgrunn og botid i Norge

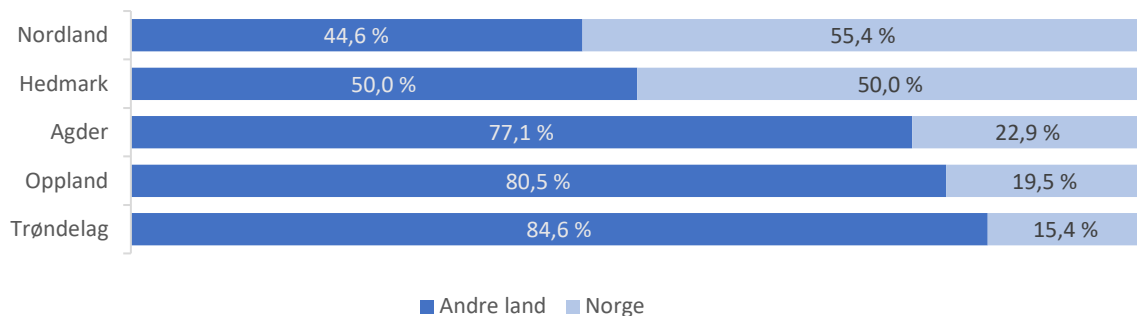
Både norske deltakere og deltakere med innvandrerbakgrunn får opplæring i forsøket. En tredjedel av deltakerne er fra Norge. Dette skiller forsøket fra FVO, der den store majoriteten av deltakerne har innvandrerbakgrunn. Tabell 2.2 viser de fem landene som blir hyppigst oppgitt på spørsmålet om hvor deltakeren opprinnelig kommer fra. Dataene er hentet fra spørreskjemaet som deltakerne fyller ut selv. Etter Norge følger Eritrea og Syria, begge med 14 prosent av deltakerne. Dette er grupper som er relativt nyankomne til Norge. 30 prosent av deltakerne kommer fra andre land enn de fem som er vist i tabellen. Denne gruppen er sammensatt av deltakere fra mange ulike land og verdensdeler.

Tabell 2.2: Opprinnelsesland, de fem hyppigst oppgitte (prosent, N = 263)

Opprinnelsesland	Antall	Prosent
Norge	88	33,3 %
Eritrea	37	14,0 %
Syria	37	14,0 %
Somalia	13	4,9 %
Thailand	10	3,8 %
N=	263	

Figur 2.4 viser at deltakernes landbakgrunn varierer betydelig mellom fylkene. Nordland har den høyeste andelen norske deltakere, 55 prosent. Vi har tidligere sett at dette fylket utmerker seg med en høy andel deltakere rekruttert fra bedrift og en lav andel fra introduksjonsprogrammet. Hedmark skiller seg også noe ut, med halvparten norske og halvparten fra andre land. I den andre enden av skalaen ser vi at Oppland og Trøndelag har henholdsvis 80 og 85 prosent deltakere med bakgrunn fra andre land enn Norge.

Figur 2.4: Andel deltakere fra Norge og andre land, fordelt på fylke (prosent, N = 263)

Deltakerne som oppgir at de kommer fra andre land enn Norge, blir også bedt om å oppgi hvor lenge de har bodd i Norge. Våre data viser at 42 prosent har bodd i Norge mellom ett og fem år, og en like stor andel har bodd i Norge mellom fem og ti år.

Introduksjonsprogram, norskopplæring og norskferdigheter

Tabell 2.3 viser at nesten en fjerdedel av deltakerne mottar norskopplæring parallelt med deltakelsen i forsøket, mens 17 prosent deltar i introduksjonsprogrammet parallelt med forsøket. I overkant av en tredjedel er skrevet ut fra hhv. introduksjonsprogrammet og norskopplæring.

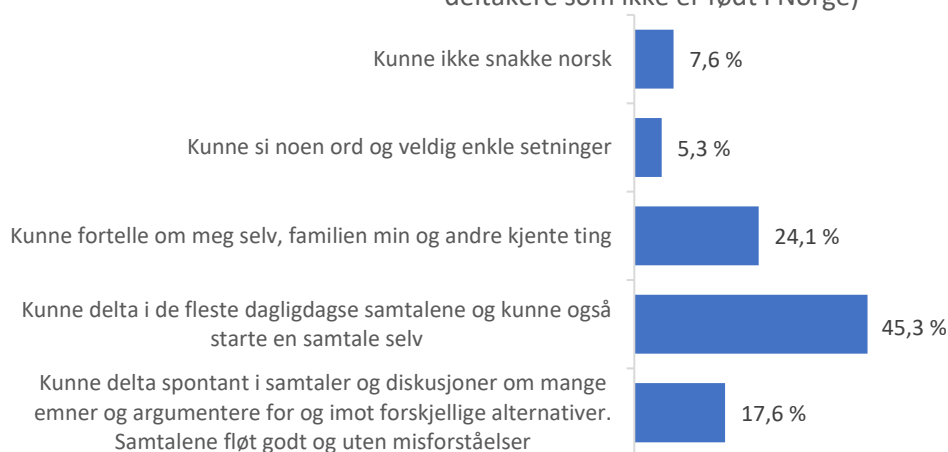
Om vi bryter disse tallene ned på fylke, ser vi at Oppland har den høyeste andelen deltakere som mottar norskopplæring parallelt med deltakelsen i forsøket. Av alle deltakerne som deltar i norskopplæring parallelt med MFY, er tre fjerdedeler i dette fylket, mens de resterende fordeler seg jevnt på Nordland, Hedmark og Trøndelag. Agder har ingen deltakere som mottar norskopplæring parallelt med forsøket.

Tabell 2.3: Status for introduksjonsprogram og norskopplæring etter introduksjonsloven (prosent, N = 191 og 175, bare deltakere som ikke er født i Norge)

	Introduksjonsprogram	Norskopplæring etter introduksjonsloven
Deltar parallelt med/MFY inngår	17,3 %	22,3 %
Fullført/skrevet ut	36,6 %	38,3 %
Ikke relevant	46,1 %	39,4 %
N =	191	175

I spørreundersøkelsen blir deltakerne med annen bakgrunn enn norsk, bedt om å beskrive de muntlige norskferdighetene sine før de startet på opplæringen. Dette spørsmålet har fem kategorier av språkferdigheter, som kan ses på som en forenklet operasjonisering av nivåene i det europeiske rammeverket for språk.⁵

Figur 2.5: Muntlige norskferdigheter ved opptak, egenvurdering (prosent, N = 170. Bare deltakere som ikke er født i Norge)

Resultatene fra dette spørsmålet er vist i figur 2.5. Vi ser at de fleste deltakerne med bakgrunn fra andre land enn Norge vurderer sine norskferdigheter som relativt gode. Nesten halvparten av deltakerne vurderer at de er på det nest høyeste nivået; det vil si at de kunne delta i de fleste dagligdagse samtaler, og også kunne starte en samtale selv. 18 prosent vurderer at de er på det høyeste nivået. En relativt liten andel oppgir at de ikke kunne snakke norsk, eller bare kunne si noen få ord og enkle setninger. Også her skiller altså deltakergruppen seg fra FVO-deltakerne, der vel 25 prosent av deltakerne oppgir at de har norskferdigheter på de to høyeste nivåene.⁶

Tabell 2.4: Deltakernes vurdering av muntlig språknivå, fordelt på fylke (prosent, N = 17 – 60, bare deltakere som ikke er født i Norge)

	Agder	Hedmark	Oppland	Nordland	Trøndelag
Kunne ikke snakke norsk	0,0 %	0,0 %	10,0 %	9,1 %	12,1 %
Kunne si noen ord og veldig enkle setninger	7,4 %	5,9 %	5,0 %	3,0 %	6,1 %
Kunne fortelle om meg selv, familien min og andre kjente ting	33,3 %	0,0 %	25,0 %	15,2 %	36,4 %
Kunne delta i de fleste dagligdagse samtaler og kunne også starte en samtale selv	44,4 %	64,7 %	43,3 %	45,5 %	39,4 %
Kunne delta spontant i samtaler og diskusjoner om mange emner og argumentere for og imot forskjellige	14,8 %	29,4 %	16,7 %	27,3 %	6,1 %

⁵ Kategoriene ble foreslått av Kompetanse Norge, spesielt for denne undersøkelsen.

⁶ Jones og Ryssevik (2019)

Tabell 2.4 viser at språknivået til deltakerne fra andre land enn Norge varierer betydelig mellom fylkene. Hele 90 prosent av deltakerne i Hedmark vurderer at de har språkferdigheter på de to øverste nivåene. I Nordland gjelder dette nesten tre fjerdedeler av deltakerne. Agder og Trøndelag er fylkene der lavest andel vurderer språkferdighetene sine til de to øverste nivåene – det gjelder henholdsvis 59 og 46 prosent av deltakerne.

Samtidig som det er store fylkesvise variasjoner, er det også viktig å merke seg at i alle fylker, med unntak av Trøndelag, vurderer et flertall av deltakerne at de muntlige norskerferdighetene deres er på et av de to øverste nivåene. I de fleste fylkene har altså over halvparten av deltakerne gode språklige forutsetninger.

Selv om det ikke ligger i rammene for forsøket at fylkene kan stille krav til deltakernes norskerferdigheter når de blir tatt inn, tydet funn fra casestudier som ble gjennomført i 2019, på at enkelte læresteder i praksis velger ut deltakere som har et visst norsknivå.⁷ Videre kom det frem av casestudien at noen fylker opplever det som utfordrende å gjennomføre opplæringen for deltakere med begrensede språkferdigheter, og flere trakk frem at denne deltakergruppen trenger tett oppfølging. Dette tyder på at deltakernes språknivå kan ha mye å si for deres progresjon i opplæringen. I notatet om forsøket fra 2019 har vi kommentert disse funnene på følgende måte:

Et overordnet spørsmål er hvorvidt en slik pre-seleksjon er i tråd med forsøkets intensjoner. Hovedpoenget vårt er imidlertid at det er viktig å være bevisst på at slike skjønsmessige vurderinger i en tidlig rekrutteringsfase avgjør hvem som får tilbudet, og at det kan påvirke de lokale forsøksstedenes resultater.

Dette vil være viktig å ta med seg inn i kapittel 4, der vi ser på resultatene som har blitt oppnådd så langt i forsøket.

Tidligere utdanning

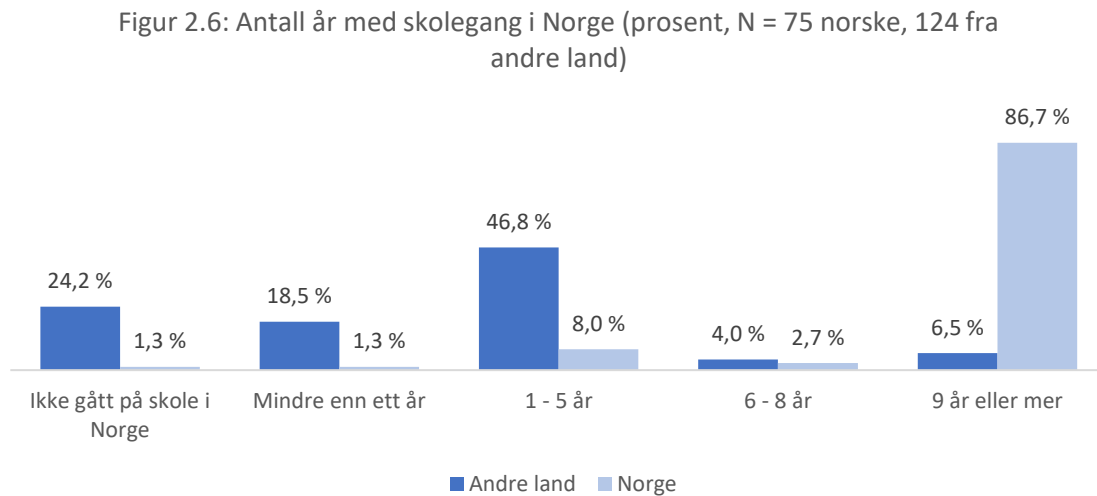
I det følgende ser vi på hvilken opplæring deltakerne har gjennomgått fra før. For deltakerne som er fra andre land enn Norge skiller vi mellom erfaringene de har hatt før og etter at de kom til Norge.

Figur 2.6 viser hvor mye norsk skolegang deltakerne har hatt, fordelt på landbakgrunn. Av deltakerne med bakgrunn fra andre land, har en betydelig andel noe erfaring med opplæring i Norge. 47 prosent svarer at de har gått på skole i Norge mellom ett og fem år. Samtidig er det også et stort mindretall – rundt 40 prosent – som enten ikke har gått på skole i Norge i det hele tatt, eller som har gått i mindre enn ett år.

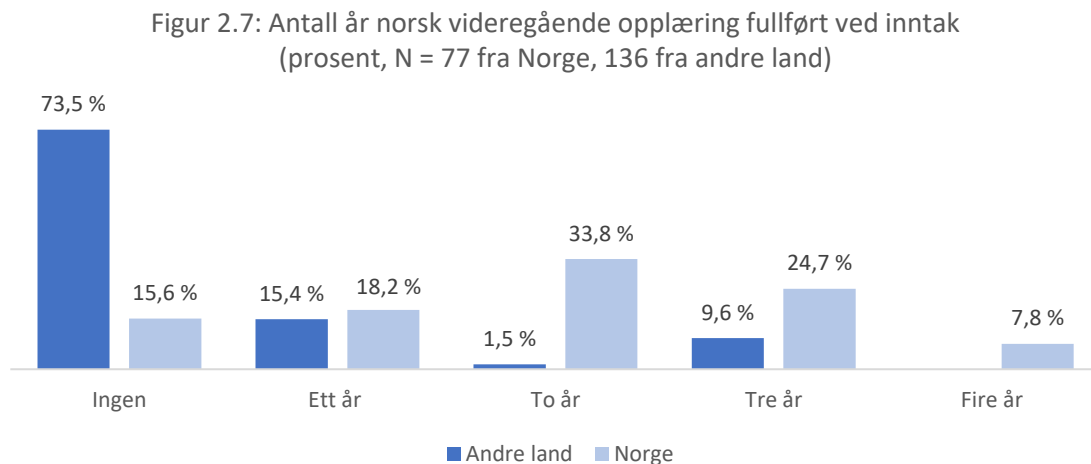
Blant de norske deltakerne har de aller fleste – 87 prosent – gått på skole i Norge i ni år eller mer. De fleste av disse har trolig fullført et ordinært grunnskoleløp – som vi så i figur 2.1, er 80 prosent av de norske deltakerne tatt inn i forsøket på bakgrunn av at de er skrevet ut av grunnskolen etter

⁷ Skutlaberg og Dahle 2019, s. 6

opplæringsloven § 2-1 fjerde ledd, første setning. Tallene i figur 2.6 tilsier at rundt én av ti norske deltakere ikke har fullført ordinær grunnskole.

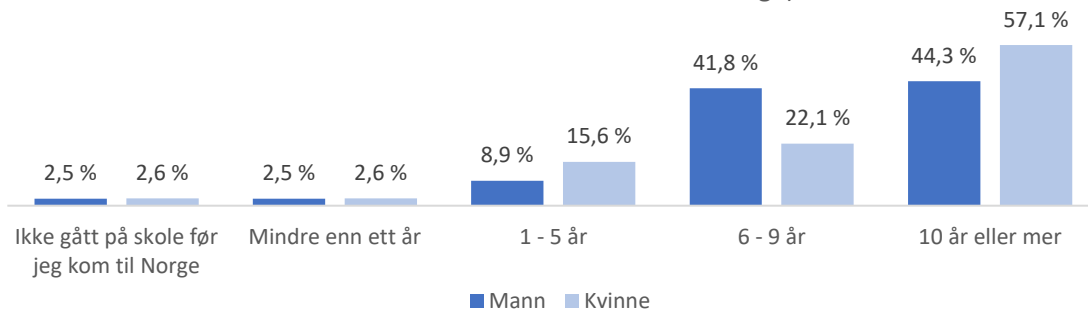

Vi har også data om hvor mange år med *norsk videregående skole* deltakerne hadde fullført før de ble tatt inn i forsøket. Dette rapporteres av lærestedene. Mens størsteparten av deltakerne fra andre land, nesten tre fjerdedeler, ikke hadde noe norsk videregående skolegang fra før, viser figur 2.7 at de fleste norske deltakerne har vært gjennom noe videregående opplæring før de kom inn i forsøket. En tredjedel av deltakerne fra Norge har fullført to år med videregående opplæring, og en fjerdedel har fullført tre år. Åtte prosent av de norske deltakerne har fullført fire år med videregående opplæring. Dette kan være snakk om deltakere som allerede har fullført opplæring i et annet utdanningsprogram, men som deltar i forsøket fordi de ønsker omskolering.

Figur 2.8 viser hvor mange års skolegang deltakerne med bakgrunn fra andre land har hatt *før* de kom til Norge, fordelt på deltakernes kjønn. Figuren viser at deltakerne har betydelig erfaring med skolegang fra sitt hjemland. Nesten 60 prosent av kvinnene og 44 prosent av mennene har gått på skole i ti år eller mer. Svært få deltakere har ingen, eller mindre enn ett års skolegang fra sitt hjemland.

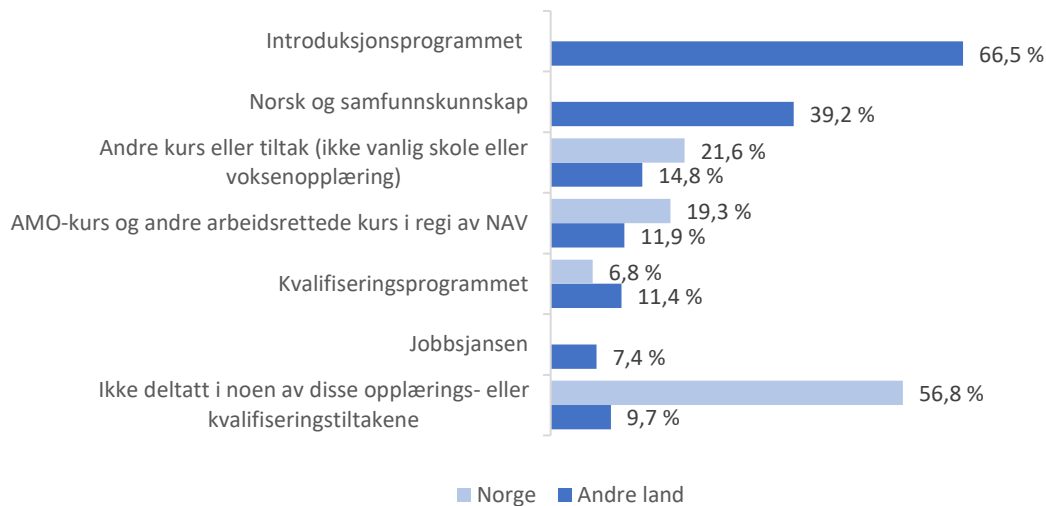
Figur 2.8: Antall år med skolegang før deltakeren kom til Norge (prosent, N = 156. Bare deltakere som ikke er født i Norge)

Annen opplæring og kvalifisering

Spørreundersøkelsen til deltakerne viser videre at et stort flertall av deltakerne har deltatt i annen opplæring eller kvalifisering før de begynte i forsøket, nesten 75 prosent. Som figur 2.9 viser, gjelder det 90 prosent av deltakere med innvandrerbakgrunn. Alle de som har deltatt i introduksjonsprogram og/eller norskopplæring er i denne gruppen. Det er verdt å merke seg, som vist i tabell 2.3, at en del av disse deltar parallelt med deltakelsen i MFY. Blant de norske deltakerne er det også en god del som har deltatt i andre opplærings- eller kvalifiseringstiltak tidligere, 43 prosent. Det gjelder i hovedsak ulike kurs eller tiltak, og AMO-kurs eller andre arbeidsrettede kurs i regi av NAV.

Figur 2.9: Deltakelse i andre opplærings- eller kvalifiseringstiltak (prosent, N = 88 fra Norge, 176 fra andre land)

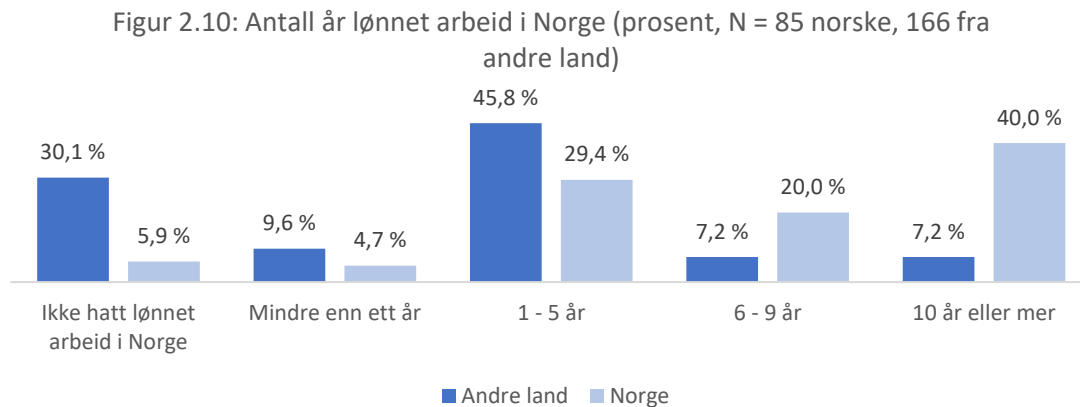

Tidligere arbeidserfaringer

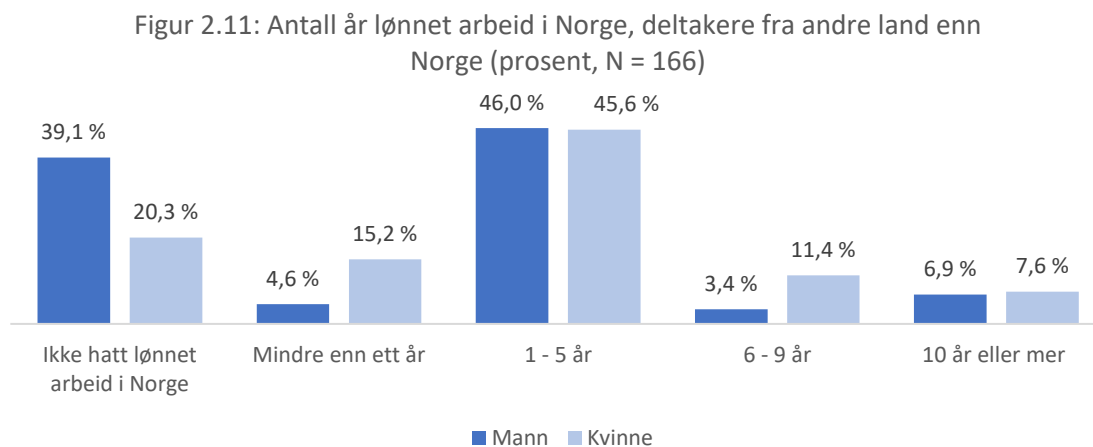
Vi har også sett nærmere på deltakernes tidligere arbeidserfaring, både fra Norge, og perioden før de kom til Norge for deltakere med innvandrerbakgrunn.

Figur 2.10 viser hvor mange års erfaring deltakerne har fra lønnet arbeid i Norge, fordelt på om deltakeren er fra Norge eller fra andre land. Deltakerne som kommer fra andre land enn Norge, har varierte erfaringer. 40 prosent har ikke hatt lønnet arbeid i det hele tatt eller i mindre enn ett år, mens

i underkant av halvparten har hatt lønnet arbeid mellom ett og fem år. De fleste norske deltakerne har mye erfaring fra arbeidslivet fra før. 40 prosent har hatt lønnet arbeid i 10 år eller mer. Dette gjelder i stor grad deltakere som er rekruttert inn i forsøket fra bedrift, men det er også en del deltakere utenfor bedrift som har mer enn 10 års arbeidserfaring.

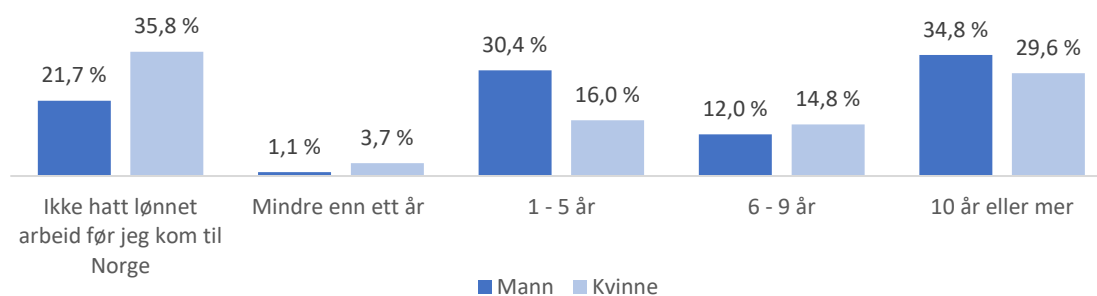
Vi har også gjort analyser der vi fordeler arbeidserfaringen fra Norge, på deltakernes kjønn og landbakgrunn. Figur 2.11 viser resultatene av disse analysene for deltakere fra andre land enn Norge. Rundt 45 prosent av både menn og kvinner oppgir at de har 1-5 års erfaring med lønnet arbeid i Norge. Det er samtidig verdt å merke seg at blant de som har mindre enn ett års erfaring eller ikke har noe erfaring med lønnet arbeid i Norge, er det en overvekt av menn. Dette kan tyde på at mennene i forsøket med bakgrunn fra andre land enn Norge, har en noe svakere tilknytning til arbeidslivet enn det kvinnene i samme gruppe har. Samtidig kan nok denne forskjellen også henge sammen med at kvinnene i forsøket er litt eldre enn det mennene er.

For deltakere med bakgrunn fra Norge, finner vi ingen betydelige forskjeller i arbeidserfaring mellom kjønnene.

Figur 2.12 viser at deltakernes erfaringer fra lønnet arbeid før de kom til Norge, er svært varierte. Samlet sett har rundt en tredjedel ikke hatt lønnet arbeid i det hele tatt, mens ytterligere en tredjedel har hatt lønnet arbeid i ti år eller mer. Videre viser figuren at mennene har mer arbeidserfaring fra utlandet, enn det kvinnene har. Det er en betydelig overvekt av kvinner som svarer at de ikke hadde hatt lønnet arbeid før de kom til Norge.

Figur 2.12: Antall år lønnet arbeid før deltakeren kom til Norge (prosent, N = 173)

Livssituasjon under forsøket

En av hensiktene med MFY-forsøket er at opplæringen i større grad skal tilpasses voksne. Dette er blant annet basert på en erkjennelse av at voksne er i en annen livssituasjon enn ungdom, og dermed kan ha andre behov, for eksempel for mer fleksibilitet i opplæringsløpet. Dette kan skyldes at de har familie og forsørgeransvar, eller de kan ha lønnet arbeid ved siden av opplæringen. Voksne i opplæring kan også ha behov for støtte til livsopphold, noe som har vært en barriere for voksnes deltakelse i grunnopplæring.⁸ I oppstarten av forsøket opplevde forsøksstedene utfordringer med å sikre livsopphold for deltakerne. Dette gjorde rekrutteringen vanskelig, og det tok tid å komme i gang.

På bakgrunn av dette, blir deltakerne i spørreundersøkelsen bedt om å svare på om de har forsørgeransvar, om de har lønnet arbeid, og hva som er deres hovedinntektskilde under deltakelsen i forsøket. Dette kan gi oss et bilde av livssituasjonen deres under opplæringen.

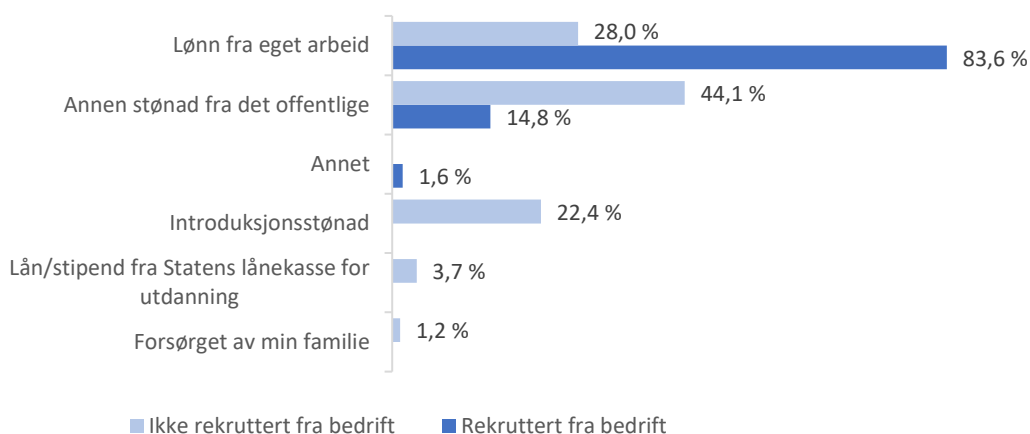
I spørreundersøkelsen oppgir 60 prosent av deltakerne at de har omsorgs- eller forsørgeransvar for barn eller andre familiemedlemmer. Dette gjelder betydelig flere kvinner enn menn: 71 prosent av kvinnene svarer ja på dette spørsmålet, mot 47 prosent av mennene. Det er altså en betydelig andel av deltakerne som trolig vil ha behov for noe fleksibilitet i opplæringen, og der behovene for livsopphold kan være større.

Tall fra spørreundersøkelsen viser at halvparten av deltakerne har lønnet arbeid samtidig som de deltar i forsøket. Det gjelder i noe større grad norske deltakere enn deltakere med bakgrunn fra andre land, men forskjellen er relativt liten, hhv. 55 og 45 prosent. Av deltakerne som har lønnet arbeid, er 46 prosent rekruttert fra bedrifter, mens 54 prosent er rekruttert fra andre arenaer.

Deltakernes hovedinntektskilde under forsøket er vist i figur 2.13, fordelt på hvorvidt deltakeren er rekruttert fra bedrift eller ikke. Vi ser at deltakere som er rekruttert fra bedrift, i all hovedsak har lønn fra eget arbeid som hovedinntektskilde under forsøket. Blant øvrige deltakere har nesten en tredjedel egen lønn som hovedinntektskilde. Det er med andre ord flere deltakere enn bare de som er rekruttert fra bedriftene, som hadde en betydelig tilknytning til arbeidsmarkedet før de startet opplæringen. Den mest vanlige inntektskilden for deltakere som ikke er rekruttert fra bedrift, er andre offentlige stønader (utenom introduksjonstønad eller lån/stipend fra Statens lånekasse).

⁸ NOU 2008: 18, NOU 2010: 7 og NOU 2009: 10

Figur 2.13: Største inntektskilde dette året (prosent, N = 61 rekruttert fra bedrift, 161 ikke rekruttert fra bedrift)

Samlet sett har 40 prosent av deltakerne i forsøket lønn fra eget arbeid som hovedinntektskilde under opplæringen. På den ene siden viser dette at en god del deltakere har en tilknytning til arbeidslivet som kan gi et godt grunnlag for at deltakeren skal kunne fortsette i arbeid etter at de fullfører opplæringen i forsøket. På den andre siden så vi i casestudiene eksempler på deltakere som arbeider så mye i tillegg til opplæringen at de kan havne i faresonen for å falle fra. Dette gjaldt først og fremst deltakere som ikke var rekruttert fra bedrift, og dermed hadde lønnet arbeid i en annen bedrift enn den de mottok opplæring i. Den høye arbeidsmengden til disse deltakerne skyldtes at livsoppholdet som ble dekket gjennom NAV ikke var tilstrekkelig for å forsørge familien. Noen av deltakere vi snakket med, syntes veien frem til fagbrevet var for lang, og ønsket helst å jobbe.

Deltakere i kombinasjonsforsøket

Til sist i dette kapittelet ser vi spesielt på hva som kjennetegner deltakerne i kombinasjonsforsøket. I kombinasjonsforsøket mottar deltakerne opplæring i FVO og MFY parallelt. Deltakerne blir først tatt opp ved et voksenopplæringscenter og påbegynner FVO-delen av opplæringen, før de påbegynner MFY-delen. FVO-delen skal fullføres minimum et halvt år før deltakeren skal opp til fag/-svenneprøve. Kombinasjonsforsøket gjennomføres i fire fylker, og det er planlagt inntak av 115 deltakere.

Vi ser kun på de deltakerne i kombinasjonsforsøket som har påbegynt MFY-delen av opplæringen. Deltakere som er tatt inn ved et voksenopplæringscenter og som er tiltenkt deltakelse i kombinasjonsforsøket, men ikke har påbegynt opplæringen i MFY, er ikke inkludert i analysene.

Vi har så langt mottatt informasjon om totalt 37 deltakere som har påbegynt MFY-delen av forsøket, altså rundt en tredjedel av det planlagte antallet deltakere i kombinasjonsforsøket. Åtte av disse har vi ikke fått samtykke fra, og utgangspunktet for analysene er dermed 29 deltakere. Fordi dette er et lavt antall, oppgir vi N i parentes i tillegg til prosent, der prosent omtales i teksten.

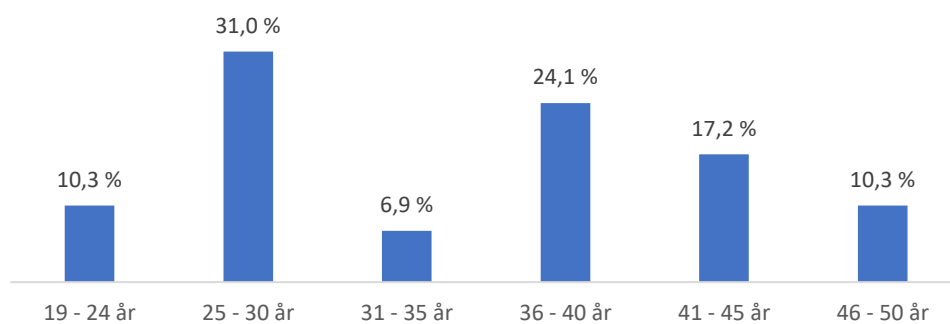
Analysene er basert på data fra spørreundersøkelsen som deltakerne fyller ut ved inntak i FVO. Enkelte forhold kan dermed ha endret seg ved inntak til MFY – en del vil for eksempel trolig ha forbedret språknivået sitt.

Alder og kjønn

Av deltakerne som har påbegynt MFY-delen av opplæringen i kombinasjonsforsøket, er 59 prosent menn (17 deltakere) og 41 prosent kvinner (12 deltakere). Fordelingen mellom kjønnene er altså noe mer ubalansert enn for den deltakergruppen i MFY som helhet.

Som vist i figur 2.14, er det stor variasjon i deltakernes alder. I likhet med for MFY som helhet, er aldersgruppen 25-30 år den største blant deltakerne i kombinasjonsforsøket. 31 prosent (ni deltakere) er i denne gruppen. Rundt halvparten av deltakerne er 35 år eller yngre, og har dermed potensielt mange år i arbeidslivet foran seg.

Figur 2.14: Aldersfordeling, deltakere i kombinasjonsforsøket (prosent, N = 29)

Landbakgrunn og botid i Norge

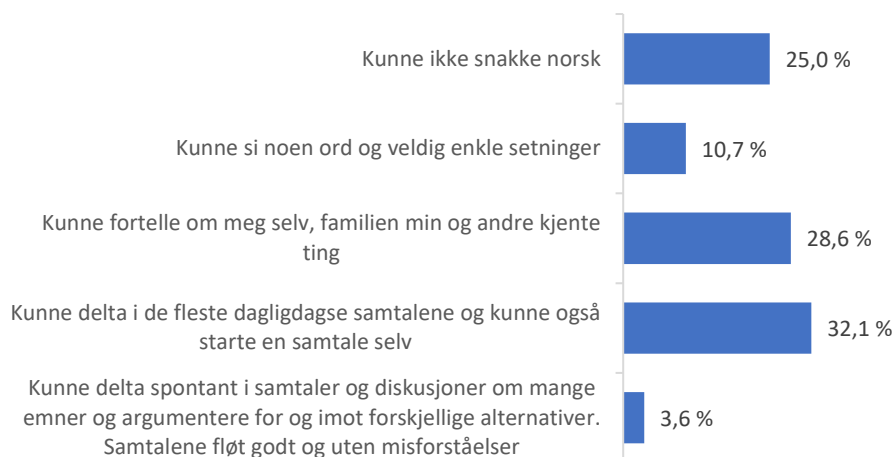
Deltakerne kommer fra 8 forskjellige land. Nesten halvparten (14 deltakere) kommer fra Syria, mens det nest største landet er Eritrea (24 prosent, syv deltakere). Dette er også de to landene som blir hyppigst oppgitt som opprinnelsesland for deltakere i MFY generelt. Der er det imidlertid like mange som kommer fra hver av disse landene, mens det i kombinasjonsforsøket er en klar overvekt av deltakere fra Syria. Mens deltakere fra Norge utgjør den største gruppen i MFY, er det i kombinasjonsforsøket kun én deltaker fra Norge som har påbegynt MFY-delen. Dette henger trolig sammen med at grunnskoleopplæring er mindre relevant for de fleste norske deltakere.

Deltakerne i kombinasjonsforsøket har noe kortere botid i Norge enn deltakere i MFY som helhet. 65 prosent av dem som har påbegynt MFY-delen av kombinasjonsforsøket har bodd i Norge mellom 1 og 5 år, mens den tilsvarende andelen for MFY generelt er 42 prosent.

Norskferdigheter og erfaringer fra opplæring og arbeidsliv

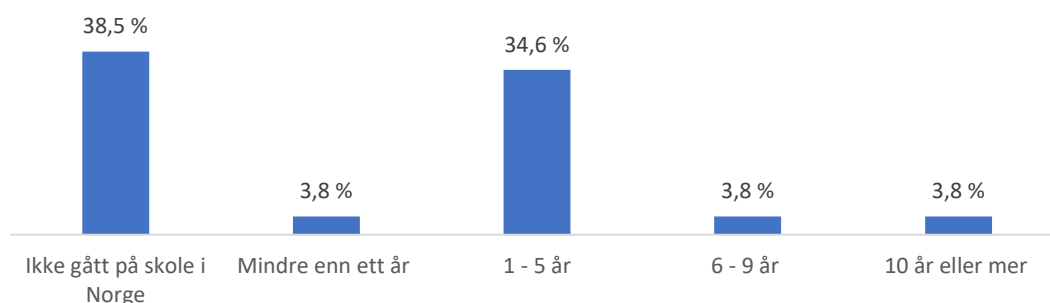
I figur 2.15 viser vi deltakernes vurdering av sine muntlige norskferdigheter, slik de var da de påbegynte opplæring i FVO-delen. Vi finner betydelig spredning her. En fjerdedel (syv deltakere) oppgir at de ikke kunne snakke norsk da de startet på opplæringen, mens en tredjedel (ni deltakere) vurderer at de var på det nest øverste språknivået, altså at de kunne delta i de fleste dagligdagse samtaler, og kunne starte en samtale selv. Overordnet sett har disse deltakerne lavere språknivå enn deltakerne i MFY generelt. 36 prosent (10 deltakere) plasserer seg i de to øverste kategoriene, mot 63 prosent for MFY. Det er allikevel viktig å understreke at dette var det muntlige språknivået da de startet i FVO, og at språkferdighetene kan ha forbedret seg ved inntak til MFY.

Figur 2.15: Muntlige norskerferdigheter ved opptak til FVO, egenvurdering (prosent, N = 28. Bare deltakere som ikke er født i Norge)

Figur 2.16 viser at deltakerne i kombinasjonsforsøket har forholdsvis lik erfaring med skole i Norge, som deltakerne i MFY som helhet. 42,3 prosent (11 deltakere) har gått på skole i Norge i mindre enn ett år, eller ikke i det hele tatt. Dette er likt andelen i MFY samlet sett (jf. figur 2.6, s. 18). Rundt en tredjedel av kombideltakerne (ni deltakere) har gått på skole mellom ett og fem år.

Figur 2.16: Antall år med skolegang i Norge (prosent, N = 26, bare deltakere fra andre land enn Norge)

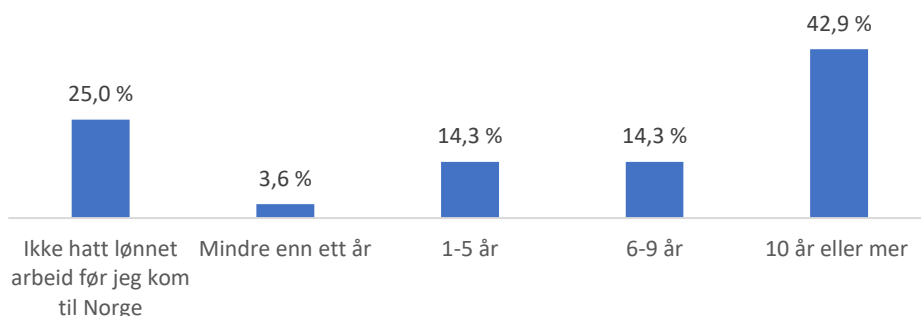

Som for MFY generelt, har deltakerne i kombinasjonsforsøket betydelig erfaring med opplæring fra *før de kom til Norge*. Halvparten (13 deltakere) har gått på skole mellom 6 og 9 år, og 39 prosent (10 deltakere) har gått på skole i mer enn 10 år.

Deltakerne i kombinasjonsforsøket har imidlertid forholdsvis lite arbeidserfaring fra Norge. Nesten 85 prosent (23 deltakere) har ikke hatt lønnet arbeid i Norge, eller har hatt det i mindre enn ett år. Tilsvarende andel for MFY er 30 prosent. Dette kan henge sammen med at deltakerne i kombinasjonsforsøket har litt kortere botid i Norge.

Figur 2.17 viser at deltakerne i kombinasjonsforsøket har variert arbeidserfaring fra *før de kom til Norge*. Nesten 30 prosent (åtte deltakere) har hatt lønnet arbeid mindre enn ett år eller ikke i det hele tatt, mens over 40 prosent (12 deltakere) har hatt lønnet arbeid i 10 år eller mer.

Figur 2.17: Antall år lønnet arbeid før deltakeren kom til Norge (prosent, N = 28. Bare deltakere fra andre land enn Norge)

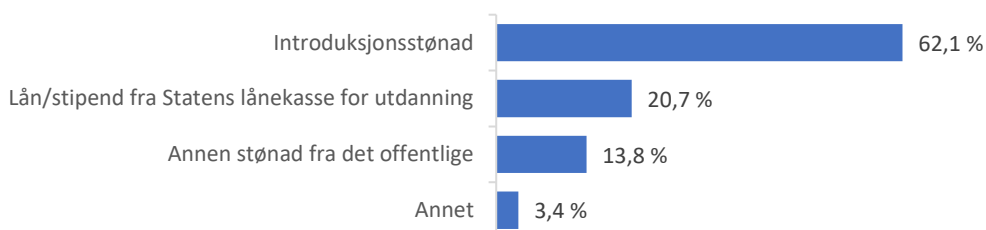

De fleste deltakerne i kombinasjonsforsøket har deltatt i andre opplærings- eller kvalifiseringstiltak tidligere. Bare 14 prosent (fire personer) svarer at de ikke har deltatt i noen tiltak tidligere. De tiltakene som blir oppgitt hyppigst er introduksjonsprogram (61 prosent, 18 deltakere) og norsk og samfunnskunnskap (38 prosent, 11 deltakere).

Livssituasjon under forsøket

I spørreundersøkelsen oppgir 70 prosent av kombinasjonsdeltakerne (20 deltakere) at de har omsorgs- eller forsørgeransvar for barn eller andre familiemedlemmer. Dette er ti prosentpoeng høyere enn for MFY generelt. Vi ser også at andelen som har lønnet arbeid under deltakelsen, er langt lavere i kombinasjonsforsøket enn i MFY generelt. 17 prosent oppgir at de har lønnet arbeid ved siden av opplæringen. Ingen deltakere oppgir at de har lønnet arbeid som hovedinntekt under deltakelsen. Som vist i figur 2.18 er den vanligste inntektskilden introduksjonsstønad, etterfulgt av lån/stipend fra Lånekassen.

Figur 2.18: Største inntektskilde dette året (prosent, N = 29)

Opplæringsløp for kombinasjonsdeltakere

Deltakerne i kombinasjonsforsøket som har påbegynt MFY, skal motta opplæring i ni ulike lærefag. Med andre ord vil de fleste av forsøkets 13 lærefag bli testet ut i et kombinasjonsløp. Deltakerne er relativt jevnt fordelt mellom de ni fagene, men vi ser at helsearbeiderfaget skiller seg ut som det største, med 20 prosent av deltakerne vi har data om (seks deltakere), etterfulgt av produksjonsteknikk (14 prosent, fire deltakere).

Det er planlagt at samtlige deltakere skal ta alle moduler i sine respektive lærefag. Vi finner også at samtlige deltakere vil motta opplæring i hele modulen. Deltakerne i kombinasjonsforsøket har med

andre ord *ikke* fått innvilget noen fritak i MFY-delen av opplæringen, verken fra hele eller deler av moduler. For over 90 prosent av deltakerne var det på rapporteringstidspunktet ikke gjennomført realkompetansevurdering. Dermed blir både fritak og realkompetansevurdering benyttet i betydelig mindre grad for disse deltakerne, enn i MFY som helhet.

Oppsummering

I dette kapittelet har vi sett nærmere på deltakerne i forsøket med modulstrukturert fag- og yrkesopplæring. Vi har sett at den største arenaen for rekruttering til forsøket er NAV (utenom eventuell deltakelse i introduksjonsprogrammet). Det er også rekruttert mange deltakere gjennom introduksjonsprogrammet, enten i regi av NAV eller kommunen. Dette tyder på at forsøkets mål om å skape et mer samordnet tilbud som kan brukes av deltakere i ordninger innenfor ulike sektorer, har fungert etter hensikten. Vi finner også at en betydelig andel av deltakerne er rekruttert fra bedrifter. Dette er deltakere som allerede har en tilknytning til arbeidslivet, og trolig vil ha gode forutsetninger for å oppnå resultater i opplæringen.

Det varierer betydelig hvor fylkene rekrutterer flest deltakere fra. Noen fylker skiller seg ut med en høy andel deltakere som er rekruttert fra introduksjonsprogrammet, mens andre fylker har en høy andel deltakere rekruttert fra bedrift. Det er rimelig å anta at fylkenes deltakersammensetning vil påvirke hvor raskt fylkene oppnår resultater i forsøket.

Videre har vi sett at fordelingen mellom menn og kvinner i forsøket er balansert, også når vi ser på deltakernes landbakgrunn. Deltakernes alder varierer betydelig, men den største aldersgruppen i forsøket er 25-30 år. Disse vil potensielt ha mange år i arbeidslivet foran seg etter at de fullfører opplæringen.

En tredjedel av deltakerne kommer fra Norge, mens de nest største gruppene er Syria og Eritrea. Deltakerne med bakgrunn fra andre land enn Norge kan sies å ha relativt gode norskerferdigheter: godt over halvparten vurderer sine egne muntlige språkferdigheter tilsvarende de to øverste nivåene i det europeiske rammeverket for språk. Samtidig varierer deltakernes språkferdigheter betydelig mellom fylkene.

Av deltakerne fra andre land enn Norge har de fleste hatt noe erfaring med norsk skole tidligere – omtrent halvparten har gått på skole i Norge mellom ett og fem år. Få av disse deltakerne har fullført noe videregående opplæring før de begynte i forsøket. De fleste norske deltakerne har gått et fullt grunnskoleløp, og mange har også fullført ett eller flere år med videregående opplæring tidligere.

Deltakerne med innvandrerbakgrunn har varierte erfaringer fra norsk arbeidsliv. Rundt en tredjedel har ikke hatt lønnet arbeid i Norge tidligere. De fleste norske deltakerne har vært lenge i arbeidslivet – to av fem deltakere har hatt lønnet arbeid i ti år eller mer. Vi finner at 40 prosent av deltakerne i forsøket har lønn fra eget arbeid som hovedinntektskilde under opplæringen, men dette gjelder en betydelig høyere andel av deltakerne som er rekruttert fra bedrift.

Så langt er det 37 deltakere i kombinasjonsforsøket som har påbegynt opplæringen i MFY. Disse deltakerne har bodd litt kortere i Norge enn for deltakergruppen i MFY sett som helhet, og har noe lavere språkferdigheter. Vi finner også at få av deltakerne i kombinasjonsforsøket har lønnet arbeid under opplæringen.

Kapittel 3: Opplæringsløp

I dette kapitlet ser vi på hvordan lærestedene anvender modulstrukturen som forsøket legger opp til. Vi beskriver deltakernes planlagte opplæringsløp, både med tanke på hvilke lærefag de mottar opplæring i, om realkompetansevurdering tas i bruk, og i hvilken grad deltakere får uttelling for tidligere kompetanse. Sistnevnte er en viktig indikator på om deltakerne får et individuelt tilpasset opplæringsløp. Til sist i kapitlet ser vi på bruken av ulike opplæringsarenaer, som er et virkemiddel som kan gjøre opplæringen både mer fleksibel og mer effektiv.

Funnene i dette kapitlet tyder på at det varierer betydelig hvordan fylkene planlegger og gjennomfører opplæringsløp for sine deltakere. Dette gjelder både bruken av realkompetansevurdering, og i hvilken grad deltakere får avkortede opplæringsløp basert på tidligere kompetanse. Vi ser en sammenheng mellom deltakernes tidligere erfaringer fra norsk videregående opplæring og deres arbeidslivstilknytning, og hvorvidt de får uttelling for tidligere kompetanse. Dette kan forklare noe av variasjonen mellom fylkene.

Lærefag

I rapporteringen lærestedene gjennomfører om sine deltakere, registrerer de hvilket lærefag hver deltaker skal motta opplæring i. Det opprinnelige forsøket inkluderte åtte lærefag,⁹ mens i utvidelsen ble det inkludert ytterligere fem lærefag.¹⁰

Figur 3.1: Lærefag som deltakeren mottar opplæring i (prosent, N = 225)

Figur 3.1 viser hvor stor andel av deltakerne som mottar opplæring i de ulike lærefagene. De to største lærefagene er salgsfaget og produksjonsteknikkfaget, etterfulgt av helsearbeiderfaget,

⁹ Fiske og fangst, gjenvinningsfaget, institusjonskokkfaget, kokkfaget, logistikkfaget, produksjonsteknikkfaget, renholdsoperatørfaget og salgsfaget.

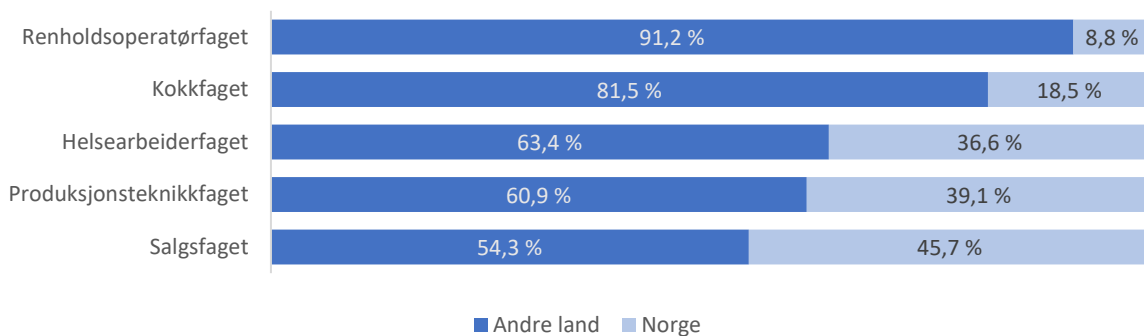
¹⁰ Betongfaget, helsearbeiderfaget, malerfaget, rørleggerfaget og trevare- og bygginnredningsfaget.

renholdsoperatørfaget og kokkfaget. Til sammen mottar over 85 prosent av deltakerne opplæring i ett av disse fagene. Alle disse fagene tilbys i flere fylker: Fire fylker tilbyr salgsfaget, produksjonsteknikkfaget og helsearbeiderfaget, og tre fylker tilbyr renholdsoperatørfaget og kokkfaget.

Vi merker oss at helsearbeiderfaget, som ble inkludert i utvidelsen, allerede har rekruttert et betydelig antall deltakere. Dette er det tredje største lærefaget, med 18 prosent av deltakerne. Langt færre deltakere er så langt tatt inn i lærefagene innenfor bygg- og anleggsteknikk, som er det andre utdanningsprogrammet i utvidelsen. Dette henger nok sammen med at det har vært krevende å rekruttere bedrifter innenfor enkelte av disse fagene, samtidig som COVID-19-pandemien har forsinket rekrutteringen både av deltakere og bedrifter mer generelt.

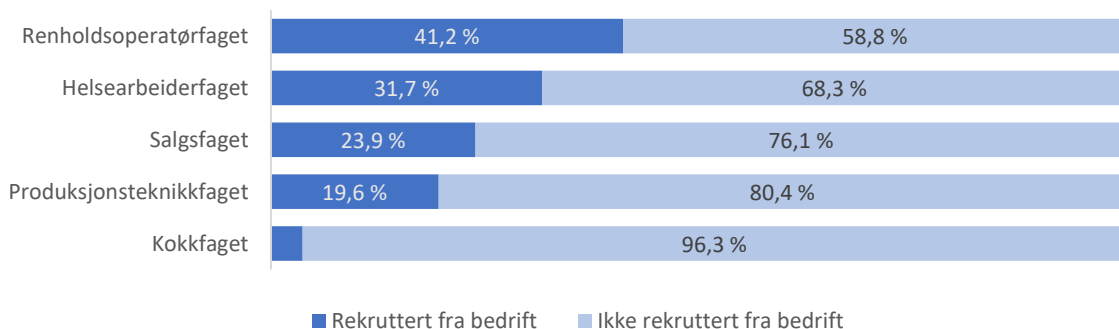
Figur 3.2 viser at det er betydelig variasjon i deltakergruppens sammensetning i de ulike lærefagene. Renholdsoperatørfaget skiller seg spesielt ut, med over 90 prosent deltakere med bakgrunn fra andre land. I den andre enden ligger salgsfaget, der fordelingen mellom deltakere fra Norge og andre land er nesten lik.

Figur 3.2: Andel deltakere med bakgrunn fra Norge og andre land, de fem største lærefagene (prosent, N = 27-46)

Figur 3.3 viser at det også er betydelig variasjon mellom lærefagene i andelen deltakere som er rekruttert fra bedrift. Renholdsoperatørfaget har den største andelen, med 41 prosent. På den andre enden av skalaen finner vi kokkfaget, der knapt noen deltakere er rekruttert fra bedrift.

Figur 3.3: Andel deltakere rekruttert fra bedrift, de fem største lærefagene (prosent, N = 27 - 46)

Realkompetansevurdering

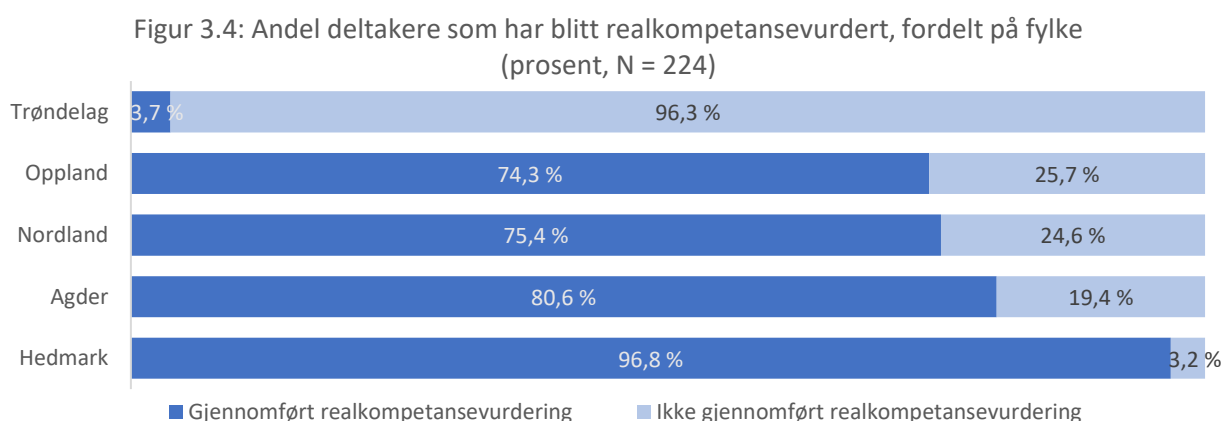
Realkompetansevurdering er rettighetsfestet for personer som har rett til opplæring som er særskilt organisert for voksne etter opplæringsloven § 4A-3, enten det er grunnskoleopplæring eller videregående opplæring. I denne forbindelse er det voksne over 25 år som har fullført norsk grunnskole eller tilsvarende, og som ikke har fullført videregående opplæring, som har rett til å bli realkompetansevurdert. Som diskutert i kapittel 2, er det åpnet for at personer som ikke har rett til opplæring etter §4A-3, også kan delta i forsøket. Vi kan dermed ikke slå fast at alle deltakerne har rett til realkompetansevurdering, men det vil gjelde svært mange.

Formålet med realkompetansevurdering er at den voksne skal kunne bygge videre på den kompetansen han/hun har tilegnet seg på ulike arenaer tidligere, og dermed få et avkortet og tilpasset opplæringstilbud for å oppnå yrkeskompetanse. Realkompetansevurdering innebærer å kartlegge hvilke fagkompetanser deltakeren har fra før, og er dermed et viktig ledd i å utvikle et tilpasset opplæringsløp.

Realkompetansevurdering er særlig relevant i forbindelse med forsøket, fordi det er et mål at opplæringen gjennomføres raskt og effektivt. Også Lied-utvalget understreket betydningen av realkompetansevurdering for å kunne gi en opplæring som er tilpasset den enkeltes behov.¹¹ Utdanningsdirektoratet har utviklet nasjonale retningslinjer for realkompetansevurdering, for å bidra til god kvalitet på vurderingene, og lik praksis mellom fylkene.¹²

I intervjuer som ble gjort med prosjektledere i de ulike fylkene i 2018, kom det frem at alle fylkene benyttet seg av realkompetansevurdering, men at kriteriene for å bli realkompetansevurdert, varierer mellom fylkene. Mens enkelte fylker hadde som utgangspunkt at de skulle gjennomføre realkompetansevurdering av alle deltakere, ville andre begrense det til deltakere som kunne vise til noe relevant opplæring eller erfaring i sin bakgrunn. Det kom også frem at alle fylkene planla å gjennomføre realkompetansevurdering av modul 1 og de øvrige modulene separat.

Så langt viser deltakerdata at det har blitt gjennomført realkompetansevurdering av 70 prosent av deltakerne i forsøket. 82 prosent av de norske deltakerne har blitt realkompetansevurdert, mot 63 prosent av deltakere fra andre land. Figur 3.4 viser hvordan praksisen for realkompetansevurdering varierer mellom fylkene som er med i forsøket. I Trøndelag har svært få deltakere blitt realkompetansevurdert, mens Hedmark har realkompetansevurdert så godt som alle deltakerne.

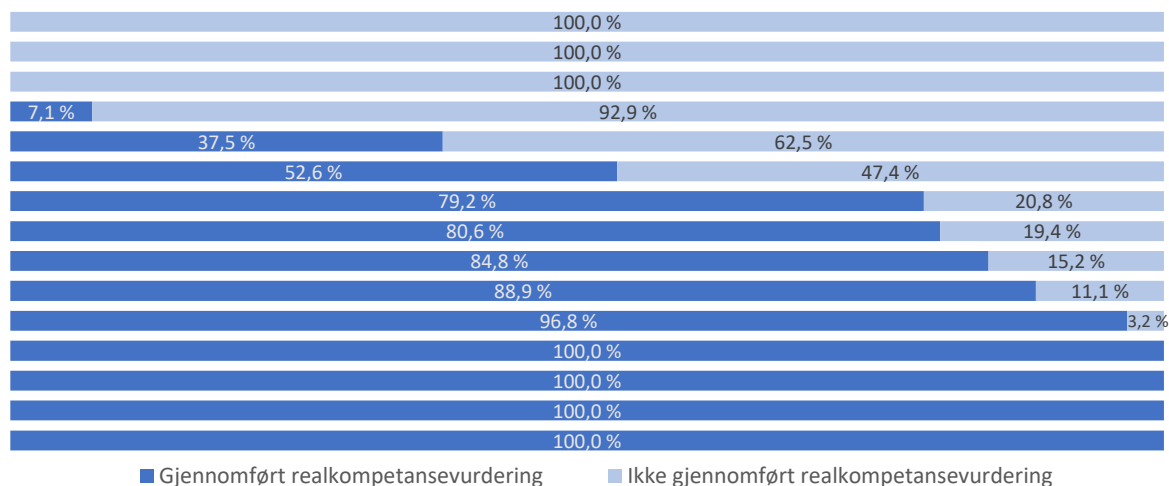

¹¹ NOU (2018: 15).

¹² Utdanningsdirektoratet, 2014

Når vi ser på andelen deltakere som har blitt realkompetansevurdert på hvert lærested (jf. figur 3.5), avdekkes store variasjoner også innad i noen av forsøksfylkene. Enkelte fylker har læresteder som har gjennomført realkompetansevurdering av alle sine deltakere, og andre som har gjennomført det for bare noen av sine deltakere, og atter andre som ikke har realkompetansevurdert noen av sine deltakere.

Figur 3.5: Andel deltakere som har gjennomført realkompetansevurdering, fordelt på lærested (prosent, N = 224)

Den varierende praksisen på dette området kan ha flere mulige forklaringer. For det første har fylkene som nevnt hatt ulike prinsipper for hvem som skal bli realkompetansevurdert. Noen fylker har valgt å begrense realkompetansevurdering til deltakere som kan vise til noe relevant erfaring i sin bakgrunn, og vil dermed naturlig nok vurdere en lavere andel enn fylkene som har lagt til grunn at alle deltakere skal få en realkompetansevurdering.

Casestudier som ble gjennomført i forsøket i 2019, avdekket også noen faktorer som kan forklare en ulik praksis.¹³ Fordi modulene er satt sammen av kompetansemål fra både fellesfag og programfag, må flere fagkonsulenter/lærere involveres i vurderingen. Noen læresteder pekte på at dette gjør realkompetansevurderingen krevende å få til rent praktisk, og det krever mye ressurser. En annen faktor er at det er vanskelig å gjennomføre realkompetansevurdering av deltakere med svake norskerferdigheter. Dette gjelder spesielt for tekniske fag, der det er nødvendig å bruke spesialiserte faguttrykk for å avdekke kompetanse. Samtidig ser vi ingen entydig sammenheng mellom språkerferdighetene til deltakerne på hvert lærested, og andelen som har blitt realkompetansevurdert – tvert imot har noen av lærestedene der deltakerne har lavest språkerferdigheter, realkompetansevurdert alle sine deltakere.

Til sist er det viktig å påpeke at selv om realkompetansevurdering ikke hadde blitt gjennomført på rapporteringstidspunktet, betyr ikke dette at det ikke kommer til å bli gjort. Vi vet for eksempel fra casestudiene at noen læresteder har erfart at det er tidkrevende å gjennomføre realkompetansevurdering av deltakere rekruttert fra bedrift, fordi disse har så mye relevant erfaring. Realkompetansevurderingen kan altså ta litt tid. Vi vet også at noen læresteder velger å la deltakerne være i bedrift noen uker, før realkompetansevurderingen blir gjennomført.

¹³ Skutlaberg og Dahle 2019, s. 18

Planlagte opplæringsløp

I rapporteringen som lærestedene gjennomfører, oppgir de hvilket opplæringsløp som er planlagt for hver deltaker. Det vil si hvor mange og hvilke moduler de skal ta, og hvor mange timer opplæring som er planlagt, samt på hvilke arenaer opplæringen vil foregå.

For hver modul i lærefaget som deltakeren mottar opplæring i, oppgir lærestedet om deltakeren:

1. Skal ta hele modulen
2. Er fritatt for enkelte kompetansemål innenfor modulen
3. Er fritatt fra hele modulen
4. Det er per dags dato ikke planlagt at deltakeren skal ta modulen, men det er heller ikke gitt fritak

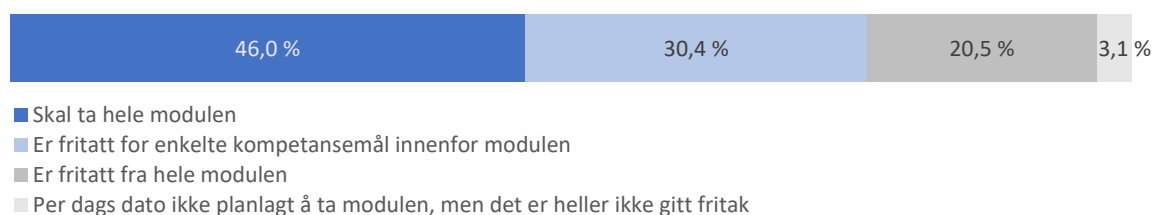
Merk at vi i registreringsskjemaet har presisert at punkt 2 og 3 gjelder «situasjoner hvor en deltager har fått vurdert sin kompetanse som god nok til å få fritak fra hele eller deler av modulen». Det gjelder både tilfeller der deltakere har fått fritak fra kompetansemål eller moduler på bakgrunn av at de har relevant formalkompetanse (fullført og bestått fag fra Vg 1 og Vg 2) og tilfeller der deltakere har fått godkjent kompetansemål eller moduler etter en realkompetansevurdering. Kategori 2 og 3 henviser altså til tilfeller der deltakere får avkortede opplæringsløp både på bakgrunn av formalkompetanse og/eller realkompetanse.

I det følgende ser vi nærmere på hvilke opplæringsløp som planlegges for deltakerne i forsøket, med utgangspunkt i disse fire kategoriene. Vi ser først på modul 1 for seg, og deretter på de øvrige modulene. Vi gjør denne inndelingen fordi modul 1 er lik på tvers av alle forsøkslæreplanene. Den inneholder kompetansemål fra fellesfagene norsk og samfunnsfag (Vg1/2), og skal tas som første modul, eventuelt parallelt med andre moduler. De øvrige modulene er lærefagspesifikke, og inneholder kompetansemål fra gjeldende læreplan for lærefaget som deltakeren mottar opplæring. De lærefagspesifikke modulene inneholder kompetansemål fra Vg3 - opplæring i bedrift, samt kompetansemål som er relevante for yrkesutøvelsen fra én eller flere av gjeldende læreplaner i fellesfagene norsk, matematikk, engelsk og naturfag, og i noen tilfeller også kompetansemål fra programfag på Vg1/2.

Planlagte opplæringsløp: Modul 1

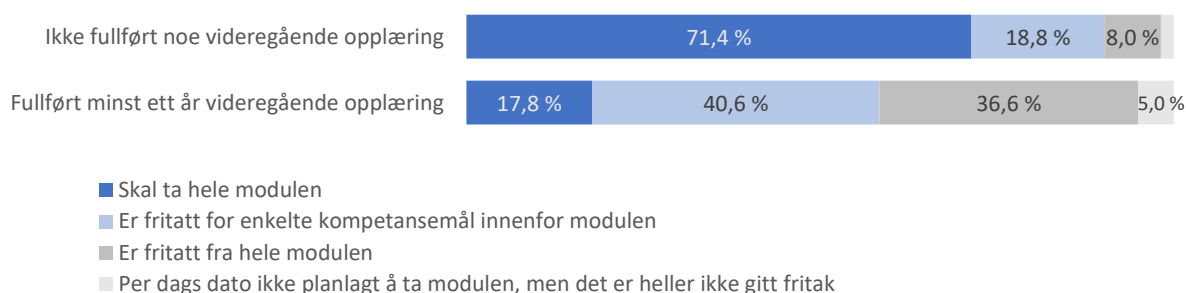
I figur 3.6 viser vi det planlagte opplæringsløpet i modul 1, *Inngang til modulstrukturert fag- og yrkesopplæring*, for deltakerne sett under ett. Vi ser at nesten halvparten av deltakerne i forsøket skal ta hele modulen. En tredjedel har fått fritak fra enkelte kompetansemål innenfor modulen, og 20 prosent har fått fritak fra hele modulen.

Figur 3.6: Planlagt opplæringsløp, modul 1 (prosent, N = 224)

Én mulig grunn til at deltakere får fritak fra hele eller deler av en modul, kan være at de har tidligere erfaring fra videregående opplæring. Figur 3.7 viser det planlagte opplæringsløpet for deltakere som har fullført ett eller flere år med videregående opplæring i Norge, mot deltakerne som ikke har fullført noe videregående opplæring. De som har fullført noe videregående opplæring tidligere, får godskrevet tidligere kompetanse i betydelig større grad enn andre – bare 18 prosent av disse deltakerne skal ta hele modulen. Blant deltakerne som ikke har fullført noe videregående opplæring, skal nesten tre fjerdedeler ta hele modulen.

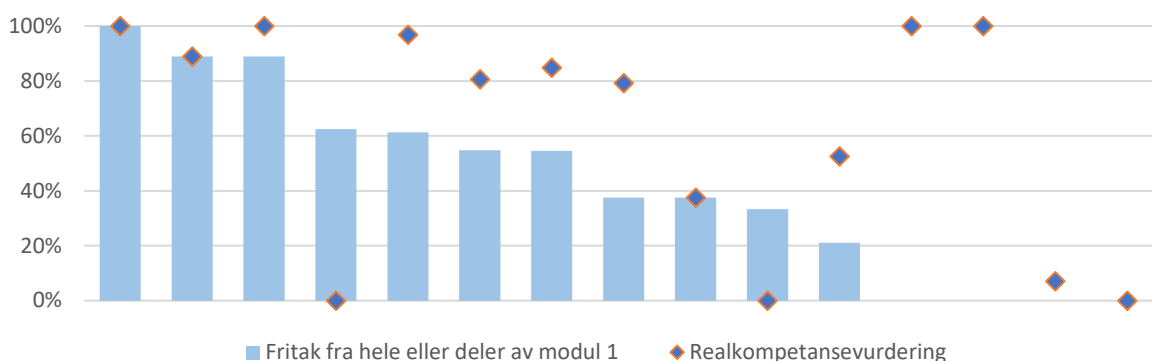
Figur 3.7: Planlagt opplæringsløp, modul 1, fordelt på tidligere erfaring med norsk videregående opplæring (prosent, N = 213)

I tillegg til kompetanse fra tidligere fullført videregående opplæring, kan også deltakerne ha relevant kompetanse som er tilegnet på andre måter enn gjennom formell opplæring, som kan gi grunnlag for et avkortet og tilpasset opplæringsløp. Slik kunnskap skal anerkjennes og dokumenteres gjennom realkompetansevurdering.¹⁴ I figur 3.8 ser vi derfor på andelen deltakere som er fritatt fra hele eller deler av modul 1 (lyseblå søyler), og andelen deltakere som har blitt realkompetansevurdert (blå og oransje markører), fordelt på lærestedene som er med i forsøket.

¹⁴ Utdanningsdirektoratet 2014, s. 5

Figur 3.8: Andel som har fått fritak fra hele eller deler av modul 1 og andel som har blitt realkompetansevurdert, fordelt på lærested (N = 224)

Figur 3.8 viser en tendens: Jo lavere andel av deltakerne ved lærestedet som har blitt realkompetansevurdert, jo lavere andel får godkjent modul 1 basert på kompetanse de har fra før. I den venstre delen av figuren er lærestedene der en høy andel får fritak. Med noen få unntak har disse lærestedene også gjennomført realkompetansevurdering for en høy andel av sine deltakere, som vist ved at den mørkeblå/oransje markøren ligger høyt oppe i figuren. På den andre siden ser vi at læresteder som innvilger færre fritak, også stort sett har gjennomført realkompetansevurdering for en lavere andel.

Samtidig som figur 3.8 tyder på at lærestedets praksis for realkompetansevurdering er en viktig forutsetning for at deltakerne får et avkortet opplæringsløp basert på tidligere kompetanse, er det viktig å understreke at andelen deltakere som får slik avkortning, vil variere ut ifra deltakernes forutsetninger. Som nevnt har noen fylker satt som premiss at bare deltakere som kan vise til noe relevant erfaring i sin bakgrunn, vil bli realkompetansevurdert. En lav andel realkompetansevurderinger, kan tyde på en deltakergruppe der få deltakere har relevante erfaringer å vise til.

Ytterligere analyser tyder imidlertid på at deltakergruppens sammensetning ikke kan forklare all variasjonen i andelen fritak som blir innvilget ved lærestedene. Vi ser at lærested der deltakergruppene – i hvert fall på papiret - har forholdsvis like forutsetninger når det gjelder bl.a. norskferdigheter og videregående opplæring, innvilger fritak i ulik grad.¹⁵ Basert på dette, mener vi det er grunn til å stille spørsmålsteget ved om muligheten til å gi avkortede opplæringsløp blir utnyttet til det fulle ved alle læresteder.

Planlagte opplæringsløp: Lærefagspesifikke moduler

I det følgende ser vi på deltakernes planlagte opplæringsløp i de lærefagspesifikke modulene. Antallet moduler varierer mellom lærefagene, fra fire til sju. Det varierer også hvorvidt det stilles krav om at modulene må tas i en bestemt rekkefølge. For eksempel må alle modulene tas i en bestemt rekkefølge i gjenvinningsfaget, mens i fiske og fangst står man helt fritt til å bestemme rekkefølgen. De fleste

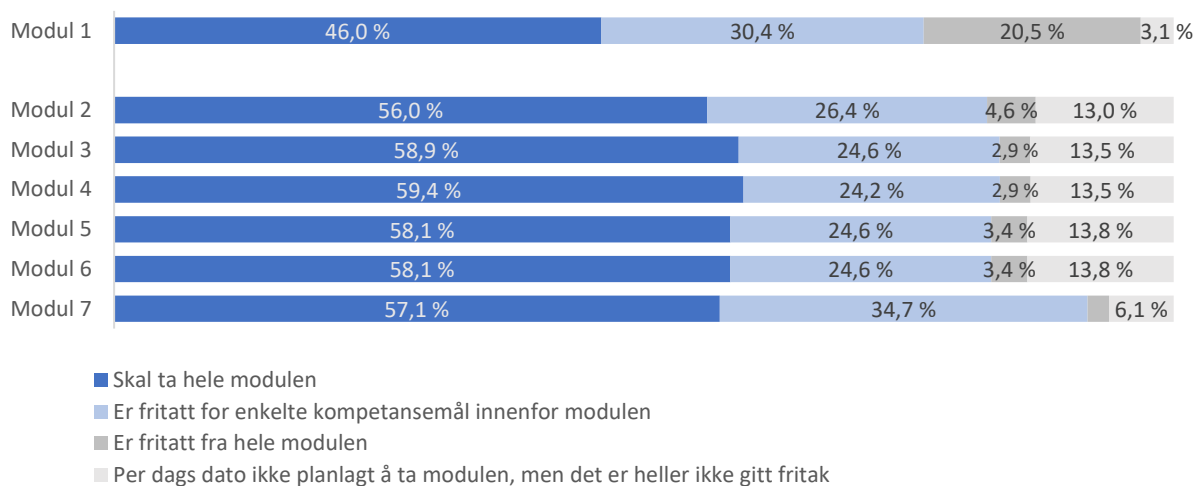
¹⁵ En sammenligning av to læresteder som har innvilget hhv. 100 og 38 prosent fritak fra hele eller deler av modul 1 viser for eksempel at lærestedene har samme andel deltakere fra andre land (tre av fire), at hhv. 40 og 50 prosent har gått på skole i mer enn fem år, og hhv. 64 og 70 prosent er i en av de to øverste språkgruppene.

forsøkslæreplanene har en kombinasjon av moduler som kan tas i valgfri rekkefølge, og moduler som må tas på et bestemt tidspunkt i opplæringen.

Figur 3.9 viser det planlagte opplæringsløpet i alle moduler.¹⁶ Vi ser for det første at det forekommer betydelig sjeldnere at deltakere får vurdert sin kompetanse som god nok til å få fritak fra hele moduler i lærefagspesifikke moduler enn i modul 1. Det er også sjeldnere at deltakere fritas fra enkelte kompetansemål i de lærefagspesifikke modulene enn i modul 1, men forskjellen er ikke like betydelig.

Til sist er det verdt å merke seg at andelen deltakere der det på rapporteringstidspunktet ikke er tatt en beslutning om hvorvidt deltakeren skal ta modulen eller ikke, er betydelig høyere for de lærefagspesifikke modulene enn for modul 1. Dette kan henge sammen med at realkompetansevurdering gjennomføres separat for modul 1 og de lærefagspesifikke modulene, som omtalt tidligere i dette kapitlet. Fordi modul 1 skal gjennomføres først, er det sannsynlig at noen prioriterer realkompetansevurdering i denne modulen før realkompetansevurdering i de lærefagspesifikke modulene. Det kan tilsi at den reelle andelen som skal ta hele moduler eller fritas fra hele eller deler av moduler, er noe høyere enn det som kommer frem av figur 3.9.

Figur 3.9: Planlagt opplæringsløp, alle moduler (prosent, N = 224 - 49)

Figur 3.10 viser det planlagte opplæringsløpet i modul 2-7, fordelt på deltakernes erfaring med norsk videregående opplæring. Som vi så i figur 3.9, er fordelingen mellom de fire kategoriene av planlagt opplæring svært lik i modulene 2-7. Vi ser derfor disse modulene under ett, og viser gjennomsnittlig andel deltakerne i hver kategori (dvs. «skal ta hele modulen», «er fritatt fra enkelte kompetansemål...», «er fritatt fra hele modulen» eller «per dags dato ikke planlagt..»).

Figuren viser at også for de lærefagspesifikke modulene, skal de fleste deltakerne som *ikke har hatt noe norsk videregående opplæring* tidligere, ta hele modulen. Kun et lite fåtall får fritak fra enkelte kompetansemål, og knapt noen har fått fritak fra en hel modul. For dem som *har hatt noe videregående opplæring* tidligere, skal rundt 40 prosent ta hele modulen, mens en litt større andel har fått fritak fra enkelte kompetansemål. Andelen deltakere med tidligere videregående opplæring som

¹⁶ Fordi antallet moduler varierer mellom lærefagene, varierer også antall deltakere som skal ta modulene. Dermed varierer N mellom søylene for de ulike modulene.

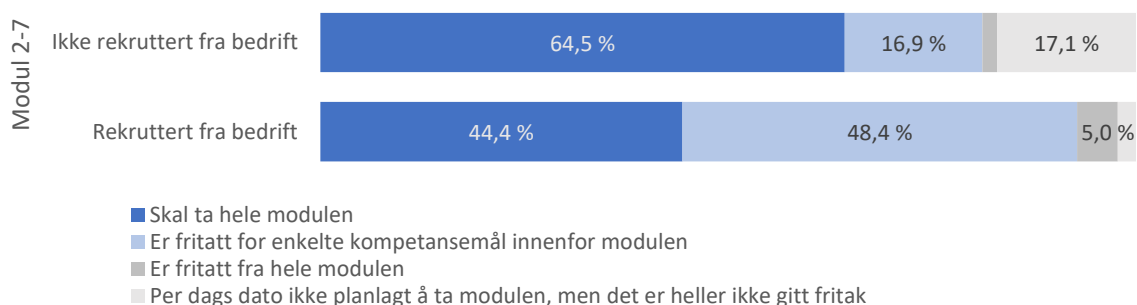
skal ta hele modulen, er med andre ord betydelig høyere i de lærefagspesifikke modulene, enn i modul 1.

Figur 3.10: Planlagt opplæringsløp modul 2-7, fordelt på erfaring med norsk videregående opplæring (gjennomsnittlig andel, 935 planlagte moduler)

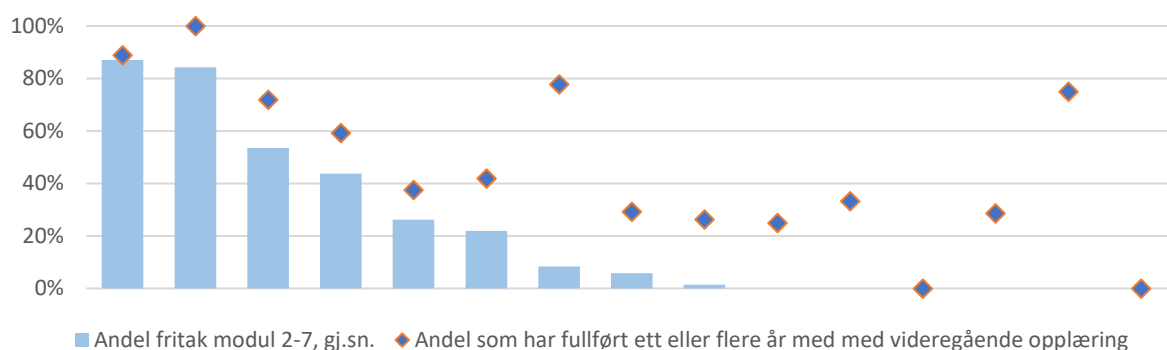
Det er rimelig å anta at deltakere som er rekruttert fra bedrift, vil ha mer relevant kompetanse å bygge på som kan gi et avkortet opplæringsløp, enn det øvrige deltakere har. Dette kommer frem av figur 3.11: Andelen som skal ta hele modulen, er lavere blant deltakere rekruttert fra bedrift enn blant øvrige deltakere.

Figur 3.11: Planlagt opplæringsløp modul 2-7, fordelt på deltakere rekruttert fra bedrift og andre deltakere (gjennomsnittlig andel, 985 planlagte moduler)

I figur 3.12 viser vi andelen deltakere som er fritatt fra hele eller deler av modul 2-7, fordelt på lærested. Andelen er gjennomsnittet for de seks modulene. Vi ser for det første at det er store variasjoner mellom lærestedene. Av de 15 lærestedene i figuren, har seks læresteder ikke innvilget fritak i de lærefagspesifikke modulene i det hele tatt. For det andre ser vi en sammenheng mellom andelen fritak som er gitt, og andelen av deltakerne ved lærestedet som noe videregående opplæring fra tidligere. Dette er vist med den blå og oransje markøren. De lærestedene som har høyest andel deltakere med videregående opplæring fra tidligere, er også de som har den høyeste andelen innvilgede fritak. Det er imidlertid noen klare unntak fra dette mønsteret: Ved to læresteder har nesten 80 prosent av deltakerne tidligere erfaring fra videregående opplæring, men få eller ingen deltakere har fått innvilget fritak. Nærmere analyser viser at ved begge disse lærestedene er det heller ikke gjennomført realkompetansevurdering for noen deltakere. Dette funnet tyder på at muligheten til å gi et avkortet opplæringsløp utnyttes av lærestedene i ulik grad, også for de lærefagspesifikke modulene.

Figur 3.12: Andel som har fått fritak fra hele eller deler av modul 2-7 (gjennomsnitt, 985 planlagte moduler)

Organisering av opplæringen

Modulstrukturen åpner for fleksibilitet ikke bare i innhold, dvs. i sammensetning av moduler og kompetansemål i deltakernes opplæringsløp, men også i omfang, dvs. antall opplæringstimer i ulike moduler. En tredje mulighet for fleksibilitet ligger i bruk av læringsarena. Intensjonen i forsøket er at så mye som mulig av opplæringen skal gjennomføres i en praksis- eller arbeidssituasjon, men det er også mulig å gjennomføre undervisning nettbasert og i skole.

I lærestedenes rapportering, gir de opplysninger om hvor mye av opplæringen som vil foregå på ulike opplæringsarenaer. I notatet om forsøket fra 2019 diskuteres implementeringen av modulstrukturen og balansen mellom ulike opplæringsarenaer, basert på funn fra casestudiene.¹⁷ Forsøket legger opp til at deltakere skal kunne ta enkeltmoduler og få utstedt kompetansebevis for hver modul, blant annet for at de sømløst skal kunne ta pauser og gjenoppta opplæring på et senere tidspunkt dersom de har behov for det. Et sentralt funn fra casestudiene er imidlertid at opplæringen i moduler ikke nødvendigvis foregår suksessivt, men at deltakerne like gjerne arbeider med ulike kompetansemål fra flere moduler samtidig, avhengig av bedriftens produksjonssyklus. En slik praksis kan gjøre overganger ut og inn av opplæringen mindre sømløse.

At modulene ikke gjennomføres like strukturert i praksis som det som er intensjonen, gjør at det for en del læresteder er vanskelig å rapportere på hvor mange timer opplæring deltakeren mottar i de ulike modulene og på de ulike opplæringsarenaene. På grunn av dette mangler vi data fra en del læresteder når det gjelder antall timer opplæring på de ulike arenaene. Det er også grunn til å tro at de dataene vi har mottatt, kan være noe upresise. Derfor bør gjennomsnittsberegningene vi oppgir i dette kapitlet tolkes med forsiktighet. Bak gjennomsnittene skjuler det seg store variasjoner, både mellom lærestedene i hvert fylke, og mellom enkelt deltakerne innad på hvert lærested. Vi vil også påpeke at kombinasjonen av opplæringstimer på de ulike opplæringsarenaene, kan variere betydelig fra deltaker til deltaker. Samtidig mener vi at gjennomsnittstallene er nyttige, fordi de gir et oversiktsbilde av hvordan opplæringen fordeles mellom de ulike arenaene.

¹⁷ Skutlaberg og Dahle 2019, s. 20-22

Modul 1 og de lærefagspesifikke modulene

I det følgende ser vi på organiseringen av opplæringen i modul 1 i de ulike fylkene. Basert på fylkenes søknader om deltakelse i forsøket, vet vi at flere har planlagt ulike måter å organisere opplæringen på, som kan bidra til å gjøre opplæringen mer fleksibel og mer effektiv.

Nettbasert opplæring er et virkemiddel som kan bidra til dette. Å tilby nettbasert undervisning i modul 1, bidrar til at deltakere som bor på små steder der det ikke er et tilstrekkelig deltakergrunnlag for å organisere fysisk undervisning, kan delta i forsøket uten at de må reise langt. Det gjør også at de delene av opplæringen som ikke krever at deltaker og lærer må være pålogget samtidig, kan gjennomføres på den tiden av døgnet det passer best for den enkelte. Dette gjør det enklere å passe opplæringen inn i et voksent liv, der man kanskje har forpliktelser knyttet til arbeid eller omsorgsansvar.

Å tilby hele eller deler av undervisningen i modul 1 i bedrift, kan være et annet tidsbesparende grep. Dersom opplæring i modul 1 tilbys i bedriftens lokaler, kan deltakeren bruke resten av arbeidsdagen på opplæring i andre moduler uten å ha reisetid mellom skole og bedrift. Dette kan gjøre det enklere å ta modul 1 parallelt med lærefagspesifikke moduler.

I tabell 3.1 viser vi gjennomsnittlig antall timer¹⁸ opplæring planlagt på de ulike opplæringsarenaene, i modul 1. Tabellen viser tall for hvert fylke. Vi har kun inkludert deltakere som skal ta *hele* modul 1, for å gi et bilde av hvordan opplæringen i et fullt løp i modulen blir planlagt.

Vi ser at alle fylkene prøver ut enten ett eller begge av de nevnte grepene. I både Agder og Nordland blir et betydelig antall undervisningstimer i modul 1 gitt i bedrift. Oppland gjør det samme i noen grad. Videre ser vi at i Trøndelag gis mye av undervisningen i modul 1 som fjernundervisning, og noe i bedrift. Fjernundervisning blir også brukt i Hedmark og Nordland.

Tabell 3.1: Antall planlagte timer opplæring på ulike opplæringsarenaer, modul 1 (gjennomsnitt, bare deltakere som skal ta hele modulen. N = 73)

	Skole	Fjernundervisning	Bedrift
Agder	24	0	29
Hedmark	32	5	0
Nordland	18	6	30
Oppland	40	0	12
Trøndelag	11	10	5

I tabell 3.2 ser vi hvordan opplæringen i de lærefagspesifikke modulene er planlagt i de ulike fylkene. Vi merker oss at i alle fylker bortsett fra i Hedmark, gjennomføres et betydelig antall opplæringstimer i skole i disse modulene. Dette er interessant sett i lys av forsøkets intensjon om at opplæringen i hovedsak skal gjennomføres i en arbeids- eller praksissituasjon. I casestudiene trakk imidlertid flere informanter fram at det kunne være behov for å organisere noe av opplæringen i de lærefagspesifikke modulene som klasseromsundervisning, fordi det var nødvendig for å jobbe med språk, fellesfag og teori i programfaget. Videre merker vi oss også at det i de lærefagspesifikke modulene blir benyttet

¹⁸ Lærestedene rapporterer antall skoletimer, ikke klokketimer.

noe fjernundervisning i de fleste fylkene. Spesielt i Trøndelag blir et betydelig antall timer opplæring gitt som fjernundervisning.

Tabell 3.2: Antall planlagte timer opplæring på ulike opplæringsarenaer, lærefagspesifikke moduler (gjennomsnitt, bare deltakere som skal ta hele modulen. N = 201)

	Skole	Fjernundervisning	Bedrift
Oppland	25	4	41
Nordland	29	3	21
Agder	45	0	26
Hedmark	0	4	9
Trøndelag	18	12	18

Lærefagene

Til sist i dette underkapittelet ser vi på bruken av ulike opplæringsarenaer i de fem største lærefagene. For å sikre en tilstrekkelig høy N for alle lærefag, har vi her tatt med alle deltakere som skal ta modulene i analysene – også de som bare skal ta deler av modulen. Det gjennomsnittlige timeantallet som oppgis er dermed litt lavere enn dersom man kun ser på deltakere som skal ta hele modulen.

Tabell 3.3: Antall planlagte timer opplæring på ulike opplæringsarenaer, lærefagspesifikke moduler, fordelt på lærefag (gjennomsnitt, N = 347)

	Skole	Fjernundervisning	Bedrift
Kokkfaget	24	8	33
Produksjonsteknikk	5	3	9
Renholdsoperatør	40	4	28
Salgsfaget	19	5	29
Helsearbeiderfaget	9	3	28

Tabell 3.3 viser at det varierer hvor mye opplæring i skole som er planlagt for de ulike lærefagene. I renholdsoperatørfaget er det i snitt planlagt et høyere antall timer i skole enn i bedrift. Dette kan skyldes både særtrekk ved faget, altså at det for deler av læreplanen er spesielt gunstig eller nødvendig å gjennomføre opplæringen som klasseromsundervisning, men det kan også tenkes at deltakergruppen i dette faget gjør at det er nødvendig med et høyt antall timer i skole. Dette er lærefaget der høyest andel av deltakerne er fra andre land enn Norge, og det kan tenkes at noen deltakere har behov for mer undervisning i skole grunnet svake språkferdigheter. På den andre siden merker vi oss at produksjonsteknikkfaget og helsearbeiderfaget planlegger få timer med undervisning i skole.

Parallell opplæring i moduler

Som diskutert tidligere i kapittelet, har casestudiene vist flere eksempler på deltakere som arbeider med kompetansemål fra ulike moduler parallelt mens de er i bedrift. Til slutt i dette kapittelet ser vi derfor på omfanget av deltakere som mottar opplæring i flere moduler parallelt. En slik praksis fanges

ikke automatisk opp i deltakerrapporteringen, men vi har noen opplysninger fra rapporteringen som kan gi et bilde av hvor hyppig dette forekommer.

I deltakerrapporteringen registrerer lærestedene alle moduler hver deltaker har mottatt opplæring i, i rapporteringsperioden. For hver modul oppgis om deltakeren har *fullført* opplæringen, om hen har *avbrutt*, eller om opplæringen *fortsatt er pågående*. Ved å se på andelen deltakere som har to eller flere pågående moduler på rapporteringstidspunktet, kan vi si noe om hvor utbredt det er å motta opplæring i flere moduler samtidig.

Tabell 3.4 viser andelen deltakere som hadde pågående moduler på rapporteringstidspunktet, for skoleåret 18/19 og 19/20.¹⁹ Tabellen inkluderer kun lærefagspesifikke moduler, ettersom det legges opp til at modul 1 kan tas parallelt med andre moduler.

Skoleåret 18/19 hadde 20 prosent av deltakerne påbegynt opplæring i to eller flere lærefagspesifikke moduler, som ikke var fullført på opplæringstidspunktet. Det tilsvarende tallet for skoleåret 19/20, er 10 prosent - denne praksisen var med andre ord mindre vanlig i år tre enn i år to. Dette kan skyldes at flere deltakere nærmer seg slutten av sitt opplæringsløp, og at det dermed ikke er flere moduler igjen å påbegynne opplæring i. Det vanligste i begge perioder, er at deltakeren har én pågående modul på rapporteringstidspunktet. De deltakere som ikke har noen pågående moduler på rapporteringstidspunktet, er enten deltakere som har avsluttet opplæringen i forsøket, eller det er deltakere som har fullført sluttvurdering i alle moduler de har påbegynt i rapporteringsperioden, men som på rapporteringstidspunktet ikke hadde påbegynt noen nye moduler, for eksempel på grunn av sommerferie.²⁰

Tabell 3.4: Andel deltakere med pågående moduler på rapporteringstidspunktet, skoleåret 18/19 og 19/20 (N = 107 og 129)

	18/19	19/20
Ingen pågående	27,1 %	41,9 %
1 pågående	53,3 %	47,3 %
2 pågående	6,5 %	4,7 %
3 pågående	2,8 %	1,6 %
4 pågående	5,6 %	4,7 %
5 pågående	4,7 %	0,0 %

Alt i alt tyder disse funnene på at parallell opplæring i moduler forekommer i noen grad, men at det ikke er veldig vanlig – i hvert fall ikke i en så formalisert forstand at det blir registrert i deltakerrapporteringen. Vi vil fortsette å utforske denne praksisen i det videre evalueringsarbeidet.

Oppsummering

¹⁹ Vi har valgt å utelate dataene fra det første forsøksåret. Det ble fullført få moduler i denne perioden, og analyser viser at ingen deltakere er registrert med mer enn én pågående modul det første året.

²⁰ Fristen for innrapportering av data om mottatt opplæring er 30. juni.

I dette kapittelet har vi sett nærmere på den opplæringen deltakerne mottar, og hvordan lærestedene anvender virkemidlene som forsøket legger opp til, bl.a. med tanke på fleksibilitet i opplæringsløpet.

Av forsøkets 13 lærefag, er det spesielt fem lærefag som har tatt inn et høyt antall deltakere: Salgsfaget, produksjonsteknikkfaget, helsearbeiderfaget, renholdsoperatørfaget og kokkfaget. Andelen deltakere fra Norge og andre land, og andelen deltakere rekruttert fra bedrift, varierer betydelig mellom disse fem.

Realkompetansevurdering er særlig relevant i dette forsøket, ettersom det er et mål å tilby deltakerne effektive opplæringsløp som er tilpasset deres kompetanse. Bruken av realkompetansevurdering varierer imidlertid betydelig mellom både læresteder og fylker.

Deltakerne kan få avkortet opplæringsløpet basert på tidligere kompetanse. Dette kan sees som et uttrykk for at fleksibiliteten i modulstrukturen blir utnyttet. I dette kapitlet har vi sett at denne muligheten benyttes i stor utstrekning i modul 1, og særlig for deltakere som har fullført noe videregående opplæring tidligere. Avkortning av løpet skjer i mindre grad i de lærefagspesifikke modulene enn i modul 1. Deltakere som har tidligere erfaring med videregående opplæring, og deltakere rekruttert fra bedrift, får i større grad enn andre deltakere avkortet opplæringsløpet på bakgrunn av tidligere kompetanse. Vi finner stor variasjon mellom lærestedenes praksis på dette området. Selv om variasjon i deltakernes forutsetninger kan forklare noe av forskjellen, tyder funnene i dette kapittelet på at lærestedene utnytter muligheten til å gi avkortede opplæringsløp i ulik grad, selv for deltakere med lignende forutsetninger.

Forsøket legger også opp til fleksibilitet i opplæringsarena. F.eks. kan lærestedene velge å benytte nettbasert undervisning eller å tilby noe av undervisningen også i modul 1 i bedrift, for å gi et mer fleksibelt og effektivt opplæringsløp. Alle fylker benytter ett av, eller begge disse mulighetene, i undervisningen i modul 1, og i to fylker gis en betydelig del av undervisningen i denne modulen i bedrift. Forsøkets intensjon er at de lærefagspesifikke modulene skal gjennomføres i en arbeids- eller praksissituasjon. Vi ser imidlertid at de fleste fylkene har en god del klasseromsundervisning i de lærefagspesifikke modulene. Casestudiene har vist at dette kan skyldes et behov for å jobbe med språk, fellesfag og teori i programfaget. Overordnet sett, tyder våre funn på at opplæringen har en viss grad av fleksibilitet.

For at deltakere skal kunne gå sømløst inn og ut av forsøket ved behov, i tråd med forsøkets intensjon, er det en fordel om deltakerne fullfører de lærefagspesifikke modulene suksessivt. Casestudiene har imidlertid vist eksempler på at deltakere mottar opplæring i kompetansemål i bedrift fra ulike moduler samtidig. Funn fra deltakerdataene tyder på at dette forekommer i noen grad, men er ikke et utbredt fenomen – i hvert fall ikke i en så formalisert forstand at det registreres i deltakerrapporteringen.

Kapittel 4: Resultater

I dette kapittelet ser vi på hvilke resultater deltakerne i forsøket har oppnådd så langt. Dette gjelder både avlagte moduler, og fag-/svenneprøver. Vi ser også på hvor mange kompetansebevis som har blitt skrevet ut for fullførte moduler, og hvordan dette varierer mellom fylkene. Til sist i kapittelet ser vi på hvor mange deltakere som har avbrutt eller tatt pause i opplæringen, hva som var grunnen til avbruddet, og hva som kjennetegner deltakerne som har fullført eller avbrutt det planlagte opplæringsløpet.

Vi finner at deltakere som har fullført noe videregående opplæring tidligere, og deltakere som er rekruttert fra bedrifter, i større grad har avlagt fag-/svenneprøve enn andre deltakere. Deltakerne som har avlagt fag-/svenneprøve har også lengre arbeidserfaring, og høyere språknivå. Dette tyder på at hvilke deltakere fylkene rekrutterer inn til forsøket, vil ha stor betydning for hvor raskt de oppnår resultater. Videre er det funn i dette kapittelet som tyder på at svak tilknytning til arbeidslivet kan øke sannsynligheten for å avbryte deltakelsen i forsøket.

Avlagte moduler

Vi har mottatt opplysninger om 448 moduler som deltakerne har avsluttet og blitt vurdert i. Av disse har hele 98 prosent (438 moduler) fått vurderingen godkjent, som tilsvarer karakteren 2 eller bedre. Det er altså kun et lite fåtall moduler som har fått vurderingen ikke godkjent (fire moduler), eller der deltakeren har manglet vurderingsgrunnlag (seks moduler). Det er ni deltakere som ikke har fått godkjent moduler, og disse er fordelt på fire ulike læresteder.

Antallet avlagte moduler har steget for hver rapporteringsperiode: For første forsøksår ble det meldt inn 46 avlagte moduler, andre år steg dette til 198, og for skoleåret 19/20 har vi mottatt opplysninger om 204 moduler. Det er viktig å påpeke at det reelle antallet moduler som er avlagt, trolig er noe høyere, fordi vi ikke har fått samtykke til datainnsamling fra alle deltakere.²¹

Vi vet også at det i skoleåret 19/20 har vært vanskelig for flere læresteder å gjennomføre vurdering i modulene, på grunn av smitteverntiltak eller andre konsekvenser av COVID-19. Derfor er det trolig noen deltakere som har fullført opplæringen i modul, men som på rapporteringstidspunktet ikke hadde fått vurdering i modulen. Disse modulene er dermed ikke med i rapporteringen for skoleåret 19/20.

Deltakere som ble tatt inn første forsøksår, har fått godkjent i snitt 2,9 moduler så langt i forsøket, mens deltakere som ble tatt inn andre forsøksår i snitt har fått godkjent 2,5 moduler i løpet av to år. Deltakere som kom inn i år 2, har med andre ord avlagt nesten like mange moduler som deltakere som startet opplæring det første året, men på kortere tid. Dette tyder på at opplæringen i forsøket har kommet opp i fart, etter en noe treg start. Samtidig tyder deltakerdataene på at opplæringen har gått noe tregere igjen det siste året. Deltakere som ble tatt inn skoleåret 19/20, har i snitt avlagt 0,6

²¹ Se appendiks 1 for en beskrivelse av de ulike datakildene og rutinene for innhenting av samtykke.

moduler i løpet av det siste året. Det er rimelig å se dette i lys av utfordringene med COVID19-pandemien.

Når vi bryter antall godkjente moduler ned på deltakernes erfaring fra videregående opplæring, finner vi at de som har hatt noe norsk videregående opplæring tidligere, i snitt har avlagt 2,5 moduler, mens øvrige deltakere har et snitt på 1,5 moduler. Vi finner også at deltakere rekruttert fra bedrift, i snitt har avlagt litt flere moduler enn øvrige deltakere. Disse deltakerne har altså hatt raskere progresjon i opplæringen enn øvrige deltakere.

Tabell 4.1 viser antallet moduler som er godkjent i de fire største lærefagene som var med i det opprinnelige forsøket, og gjennomsnittlig antall godkjente moduler per deltaker som mottar opplæring i lærefaget.²² Til sammen er 82 prosent av de godkjente modulene avlagt i et av disse lærefagene. Det er i snitt avlagt 2,3 moduler per person i disse fire lærefagene.

Tabell 4.1: Godkjente moduler, antall og gjennomsnitt per person, de fire største lærefagene fra det opprinnelige forsøket

	Antall godkjente	Antall per deltaker
Produksjonsteknikkfaget	135	2,9
Salgsfaget	103	2,2
Renholdsoperatørfaget	73	2,1
Kokkfaget	47	1,7
Total	358	2,3

Vi ser at produksjonsteknikk skiller seg ut med et høyt gjennomsnittlig antall avlagte moduler per deltaker – deltakerne har fått godkjent nesten tre moduler hver. Dette kan tyde på at opplæringen i dette lærefaget har holdt et høyere tempo enn de andre fagene. Det neste faget på listen er salgsfaget, med et gjennomsnitt på 2,2 moduler per deltaker. I renholdsoperatørfaget er det avlagt 2,1 moduler per deltaker, og i kokkfaget er det avlagt 1,7 moduler per deltaker.

Kompetansebevis

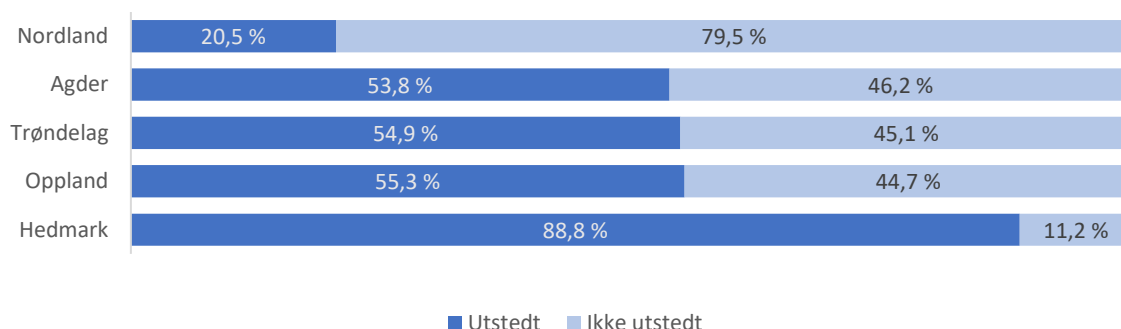
Et viktig premiss i forsøket er at deltakerne skal få kompetansebevis for moduler de har fått godkjent. Dette gjør at deltakerne kan dokumentere delkompetanse de har opparbeidet seg underveis i forsøket. Samlet sett er det utstedt kompetansebevis for 53 prosent av de godkjente modulene. Dette er en økning fra fjorårets rapportering, der andelen var på 40 prosent.²³

Det er store variasjoner mellom fylkene når det gjelder utstedelse av kompetansebevis (jf. figur 4.1). I Nordland er det utstedt kompetansebevis for 21 prosent av de godkjente modulene, mens i Hedmark gjelder det nesten 90 prosent av alle godkjente moduler. I de øvrige fylkene er det utstedt kompetansebevis for i overkant av halvparten av de godkjente modulene.

²² Vi har utelatt helsearbeiderfaget fra disse beregningene. Selv om det er det tredje største lærefaget målt i antall deltakere er det avlagt relativt få moduler så langt, fordi dette lærefaget inngikk i utvidelsen av forsøket og opplæringen dermed har pågått forholdsvis kort tid. Helsearbeiderfaget er også et av lærefagene der det for noen læresteder har vært krevende å gjennomføre vurdering, på grunn av smitteverntiltak.

²³ Skutlaberg og Dahle 2019, s. 9

Figur 4.1: Andel godkjente moduler det er utstedt kompetansebevis for, fordelt på fylker

Vi finner stor variasjon også på lærestedsnivå. Tre læresteder har ikke utstedt kompetansebevis for noen moduler, mens to læresteder har utstedt for alle moduler. Vi ser ingen tydelige mønstre i deltakergruppens sammensetning, fylket lærestedene ligger i, eller andre ting som kan forklare variasjonen i andel utstedte kompetansebevis. Dette tyder på at praksis på dette området, varierer fra lærested til lærested.

Avlagte fag- og svenneprøver

I det følgende tar vi for oss fag- og svenneprøvene som er avlagt i forsøket så langt. Vi ser først på hvor mange prøver som er avlagt, og i hvilke lærefag og fylker. Videre ser vi på hva som kjennetegner de deltakerne som har avlagt fag-/svenneprøve.

Deltakerne kan meldes opp til fag- eller svenneprøve når de har fått godkjent alle moduler i lærefaget. Så langt er det 33 deltakere som har gått opp til fag- eller svenneprøve. Kun én av disse besto ikke svenneprøven, mens 9 deltakere har oppnådd vurderingen *bestått* og 23 personer har oppnådd vurderingen *bestått meget godt*.

Fag-/svenneprøvene som er avlagt så langt, er i hovedsak avlagt i de fire største lærefagene som var med i det opprinnelige forsøket. Halvparten av prøvene er avlagt i produksjonsteknikkfaget. Det er også avlagt prøver i renholdsoperatørfaget, salgsmatfaget og kokkfaget, samt i institusjonskokkfaget, som ikke er blant de største lærefagene.

Videre ser vi at fag- og svenneprøvene i all hovedsak er avlagt av deltakere i Hedmark og Nordland. Til sammen er i underkant av 90 prosent av fag-/svenneprøvene avlagt i et av disse fylkene, som sammen står for 40 prosent av deltakergruppen. Som drøftet i kapittel 2, synes deltakergruppen i disse to fylkene å ha forutsetninger for en rask progresjon i opplæringen sammenlignet med deltakere i de andre fylkene, både grunnet deltakernes språkferdigheter og arbeidslivstilknytning.

Vi finner at det er noen trekk som kjennetegner de deltakerne som har avlagt fag-/svenneprøve så langt. For det første er det i stor grad norske deltakere. En fjerdedel av de norske deltakerne har avlagt fag-/svenneprøve, mot sju prosent av deltakerne fra andre land. Vi ser også at deltakere som er rekruttert fra bedrift, har avlagt svenneprøve i større grad enn andre deltakere: Blant disse har 23 prosent avlagt svenneprøve, mot 11 prosent av deltakerne som er rekruttert fra andre arenaer. Av deltakerne som har lønn fra eget arbeid som hovedinntektskilde, har også en betydelig større andel

avlagt fag-/svenneprøve. Det gjelder 24 prosent av disse deltakerne, mot fem prosent av dem som har andre hovedinntektskilder.

Deltakerne som har avlagt fag/svenneprøve, har også andre erfaringer fra opplæring og kvalifisering enn de øvrige deltakerne. Av deltakere som har fullført minst ett år med videregående skole tidligere, har 20 prosent avlagt fag-/svenneprøve. For deltakere som ikke har fullført noe videregående skole for deltakelsen i forsøket, gjelder dette åtte prosent. Deltakere som *ikke* har deltatt i andre opplærings-/kvalifiseringstiltak tidligere, har også avlagt fag/svenneprøve i betydelig større grad. Av disse har 27 prosent avlagt fag-/svenneprøve, mot åtte prosent av deltakerne som *har* deltatt i annen opplæring eller kvalifisering tidligere.

Til sist vil vi trekke frem at av deltakerne med bakgrunn fra andre land som har avlagt fag-/svenneprøve så langt, vurderer samtlige sitt muntlige språknivå til å være på det nest øverste (77 prosent) eller øverste (23 prosent) nivået. De har også hatt flere år med skolegang og lønnet arbeid i Norge, enn deltakergruppen generelt.

Avbrudd og pauser

Til sist i dette kapittelet ser vi på deltakerne som har avbrutt eller tatt pause i opplæringsløpet. Vi ser på antallet deltakere som har avbrutt opplæringen etter tre år med forsøk, hvilke resultater de oppnådde før de avbrøt, hva som var årsaken til avbruddet, og hva som kjennetegner disse deltakerne.

Forsøket åpner opp for at man kan ta en pause fra opplæringen, med intensjon om å komme tilbake på et senere tidspunkt og fortsette der man slapp. Dette kan bidra til å gjøre opplæringen mer fleksibel. Vi ser imidlertid at denne muligheten så langt har blitt benyttet i svært liten grad: I deltakerrapporteringen er det kun registrert én deltaker som har tatt pause fra opplæringen.

Så langt har 49 personer avbrutt opplæringen. Av alle deltakere vi har mottatt samtykke fra, utgjør dette en andel på 18 prosent. Deltakerne som har avbrutt opplæringsløpet, er ikke jevnt fordelt mellom fylkene. Særlig ett fylke skiller seg ut med en høy andel, 26 prosent, mens i to fylker har knapt noen deltakere avbrutt opplæringen.

Deltakerdataene tyder på at de fleste som avbryter, gjør det forholdsvis tidlig i opplæringsløpet. Av dem som har avbrutt, er 24 personer, (dvs. nesten 50 prosent), ikke registrert med noen godkjente moduler, mens 18 personer er registrert med én godkjent modul. Det vil si at kun sju av dem som har avbrutt, fikk godkjent mer enn én modul før de avbrøt opplæringen. Det kommer frem av deltakerdataene at det er utskrevet kompetansebevis for 43 prosent av modulene som deltakerne som har avbrutt, har fått godkjent. Det kan imidlertid hende at det har blitt utskrevet kompetansebevis for flere av disse modulene i ettertid, da lærestedet ble kjent med at deltakeren kom til å avbryte løpet. Dersom kompetansebeviset ble utskrevet etter at de avlagte modulene hadde blitt rapportert inn, vil dette i så fall ikke fanges opp av deltakerrapporteringen.

Lærestedene blir bedt om å oppgi hva som er årsaken til at deltakeren avbrøt opplæringsløpet. I tabell 4.2 viser vi de fem årsakene som oftest blir oppgitt som hovedårsak.

Tabell 4.2: Hovedårsak til at deltakeren avbrøt opplæringsløpet (prosent, N = 49)

Hovedårsak til avbrudd	Andel
Andre årsaker	32,7 %
Sykdom	24,5 %
Skal bytte skole/opplæringsløp	14,3 %
Har fått jobb	10,2 %
Skal flytte	8,2 %

For en tredjedel av deltakerne som har avbrutt opplæringen, oppgir lærestedet at det er «andre årsaker» til at deltakeren sluttet, altså at hovedårsaken til avbruddet ikke fanges opp av de forhåndskategoriserte alternativene. Dette vil være relevant å følge opp videre i evalueringen, for å få et mer komplett bilde av grunnene til at deltakerne avbryter opplæringsløpet. Videre ser vi at sykdom oppgis som hovedårsak til avbruddet for en fjerdedel av deltakerne. For 14 prosent oppgis bytte av skole/opplæringsløpsom hovedårsak, og 10 prosent slutter fordi de har fått jobb. For disse to kategoriene går altså ikke deltakerne helt ut av opplæring eller arbeidsliv, selv om de avslutter deltakelsen i forsøket.

Vi merker oss at for kun tre deltakere har tap av offentlig stønad vært en medvirkende årsak til avbruddet. Det er imidlertid ikke oppgitt som den viktigste årsaken for noen av disse. Dette er interessant å merke seg i lys av diskusjonene om livsopphold som barriere for deltakelse i voksenopplæring.

Det er ikke like tydelige mønstre i hva som kjennetegner deltakerne som har avbrutt opplæringen, som det er for dem som har avlagt fag-/svenneprøve. Andelen av norske deltakere og deltakere fra andre land som har avbrutt er nesten lik: henholdsvis 19 og 17 prosent. Det er heller ikke slik at deltakere med svakere norskferdigheter avbryter i større grad enn andre deltakere med innvandrerbakgrunn. Om vi sammenligner de tre nederste med de to øverste språknivåene, er andelen som har avbrutt henholdsvis 16 og 17 prosent. Vi finner heller ingen tydelige forskjeller når det gjelder tidligere erfaringer med utdanning og arbeid og utdanning i Norge – unntatt når vi ser på deltakernes erfaring fra videregående opplæring. For deltakere som har fullført minst ett år videregående opplæring tidligere, har 15 prosent avbrutt opplæringen, mot 24 prosent for dem som ikke har hatt videregående opplæring tidligere.

Vi finner imidlertid noen tydelige forskjeller når vi ser på hvor deltakerne er rekruttert fra, og hvorvidt de har lønnet arbeid ved siden av opplæringen. Som vist i den nederste raden i tabell 4.3, avbryter deltakere rekruttert fra bedrift i betydelig mindre grad enn deltakere som er rekruttert fra andre arenaer. Åtte prosent av deltakerne rekruttert fra bedrift har avbrutt, mot 24 prosent av de øvrige deltakerne. Vi finner også at deltakerne som har arbeid ved siden av opplæringen, avbryter i betydelig mindre grad enn dem som ikke har det. Dette er vist i den kolonnen lengst til høyre i tabell 4.3: Nesten en tredjedel av deltakerne som ikke har lønnet arbeid ved siden av opplæringen har avbrutt, mot åtte prosent av dem som har lønnet arbeid.

Tabell 4.3: Andel deltakere som har avbrutt opplæringen, fordelt på om deltakeren er rekruttert fra bedrift og har lønnet arbeid (prosent, N = 223)

		Rekruttert fra bedrift		
		Ja	Nei	Total
Lønnet arbeid	Ja	3,8 %	11,7 %	8,0 %
	Nei	33,3 %	30,4 %	30,6 %
	Total	8,2 %	23,5 %	

Funnene fra tabell 4.3 tyder dermed på at svak tilknytning til arbeidslivet synes å være en faktor som øker sannsynligheten for at deltakeren faller ut av opplæringen. Dette er interessant sett i lys av funn fra casestudien, som tyder på at noen deltakere som har arbeid ved siden av opplæringen, havner i faresonen for å falle fra fordi den totale arbeidsbelastningen blir for stor.

Eksemplene fra casestudien gjaldt imidlertid deltakere som har lønnet arbeid *i tillegg* til opplæring, enten i samme bedrift som de får opplæring i, eller i en annen bedrift. De som er rekruttert fra bedrift, får trolig lønn *samtidig* som de får opplæring i samme bedrift. Derfor er det relevant å skille mellom deltakere som er rekruttert fra bedrift og har lønnet arbeid, og deltakere som *ikke* er rekruttert fra bedrift, men har lønnet arbeid. Dette skillet er også vist i tabell 4.3, og da blir bildet et litt annet: Av deltakere som er rekruttert fra bedrift *og* har lønnet arbeid, har kun 4 prosent avbrutt. For personer som har lønnet arbeid ved siden av opplæringen, men som *ikke* er rekruttert fra en bedrift, har 12 prosent avbrutt opplæringen.

Samtidig er det verdt å påpeke at blant deltakerne som ikke er rekruttert fra bedrift, avbryter en betydelig høyere andel av dem som ikke har lønnet arbeid – 30 prosent, mot 12 prosent av dem som har arbeid. Dette tyder på at selv om belastningen av å ha en jobb ved siden av opplæring i forsøket, gjør at enkelte deltakere kan stå i fare for å avbryte, er denne risikoen allikevel større for dem som har svakere tilknytning til arbeidslivet.

Oppsummering

I dette kapittelet har vi sett på resultatene som er oppnådd i forsøket så langt. Det gjennomsnittlige antallet moduler som er avlagt for de ulike forsøksårene, tyder på at opplæringen har kommet opp i fart etter en noe treg start. Deltakere som ble tatt inn det første forsøksåret, har nå i snitt avlagt nesten tre moduler hver.

Selv om det er en intensjon med forsøket at deltakerne skal få utstedt kompetansebevis for godkjente moduler, finner vi at det varierer i betydelig grad hvorvidt dette blir gjort. Variasjonen skyldes trolig ulik praksis hos lærestedene.

Fag-/svenneprøvene som har blitt avlagt i forsøket så langt, er i hovedsak avlagt i de fire største lærefagene fra det opprinnelige forsøket. Halvparten er avlagt i produksjonsteknikk. Vi finner at to fylker, Nordland og Hedmark, står for 90 prosent av de avlagte fag-/svenneprøvene. Dette tyder på at deltakergruppen i disse to fylkene har hatt spesielt gode forutsetninger for å fullført opplæringen raskt.

Andelen deltakere som har avbrutt opplæringen så langt, ligger på 18 prosent. Dette er imidlertid noe ujevnt fordelt mellom fylkene i forsøket. Årsakene til at deltakerne avbryter er varierte. Vi finner at deltakere som har noe erfaring med videregående opplæring fra før, avbryter opplæringen i mindre grad enn andre deltakere. Dette gjelder også deltakere rekruttert fra bedrift. Videre har vi sett at blant deltakere som er rekruttert fra bedrift og har lønnet arbeid, er det spesielt få som faller fra.

Vi finner også at deltakere som ikke er rekruttert fra bedrift, men som har lønnet arbeid ved siden av opplæringen, avbryter opplæringen i betydelig mindre grad enn deltakere som verken er rekruttert fra bedrift, eller har lønnet arbeid. Selv om belastningen av å ha en jobb ved siden av deltakelsen i forsøket kan gjøre at enkelte havner i faresonen for å falle fra, ser det altså ut til at faren for å avbryte allikevel er større for dem som har en svakere tilknytning til arbeidslivet.

Litteratur

- Jones, H. og J. Ryssevik. (2019). *Deltakere, opplæringsløp, resultater – erfaringer fra to år med forberedende voksenopplæring*. ideas2evidence rapport 8:2019.
- NOU 2018: 15. *Kvalifisert, forberedt og motivert – Et kunnskapsgrunnlag om struktur og innhold i videregående opplæring*. Hentet fra <http://www.regjeringen.no>
- Skutlaberg, L. S. og M. Dahle. (2019). *Forsøk med modulstrukturert fag- og yrkesopplæring*. ideas2evidence notat 1/2019.
- Utdanningsdirektoratet. (2014). *Nasjonale retningslinjer for realkompetansevurdering av voksne i videregående opplæring*.

Vedlegg 1: Om deltakerdataene

Datakildene benyttet i rapporten

I denne rapporten benytter vi oss primært av data fra to ulike datakilder:

- ◆ Et spørreskjema som deltakerne fyller inn ved inntak
- ◆ Registreringsskjema fylt ut av lærestedene (fire ulike skjema)

Spørreskjema til deltakerne

Alle deltakere skal fylle ut et spørreskjema der vi innhenter opplysninger om bakgrunnen deres, som demografi, tidligere skolegang og tidligere erfaring med lønnet arbeid. De svarer også på noen spørsmål om sin livssituasjon, som forsørgeransvar og kilde til livsopphold under opplæringen. I det opprinnelige opplegget for datainnsamlingen, skulle deltakerne svare på spørsmålene om livssituasjon hvert opplæringsår, men for å redusere arbeidsbyrden for lærestedene, blir dette nå kun gjennomført ved inntak.

I starten av spørreskjemaet blir deltakerne presentert for et samtykkeskriv der de gir tillatelse til at data om dem kan samles inn og benyttes i evalueringen. Dette gjelder alle data, altså både svarene på spørreskjemaet, opplysningene lærestedene registrerer, og eventuelle registerdata som vil bli koblet til på et senere tidspunkt. Bare deltakerne som samtykker, fyller ut skjemaet. Vi ser at det er svært få som ikke samtykker.

I utgangspunktet skal alle deltakere besvare dette spørreskjemaet og gi sitt samtykke så raskt som mulig etter at de har kommet inn i forsøket. Vi har sett at dette ikke alltid har latt seg gjennomføre, og for noen deltakere innhentes derfor samtykke etter at de har gått en stund i forsøket. Vi er også kjent med at det finnes et ukjent antall deltakere som aldri har fått muligheten til å svare på spørreskjemaet og gi sitt samtykke.

Registreringsskjema utfylt av lærestedene

I løpet av skoleåret registrerer lærestedene en rekke opplysninger om deltakerne, fordelt på fire ulike Excel-skjemaer. Disse er:

- ◆ **Opptaksdata:** Opplysninger om deltakerens inntaksgrunnlag, vurderinger av nåværende kompetanse og hvilket lærefag og hvilke moduler det er planlagt at deltakeren skal motta opplæring i
- ◆ **Mottatt opplæring:** Hvilke moduler hver deltaker har tatt, hvor mange timer og dager modulen var planlagt å vare, antall timer opplæring som blir gitt på de ulike opplæringsarenaene (skole, fjernundervisning og bedrift), deltatte timer og fravær, og om modulen er fullført, pågående eller avbrutt på registreringstidspunktet.
- ◆ **Resultater:** Vurderingen deltakeren har oppnådd i fullførte moduler, og om det er skrevet ut kompetansebevis.
- ◆ **Avslutning:** Årsaken til at deltakeren har avsluttet eller tatt pause, og resultat oppnådd i eventuell avlagt fag-/svenneprøve

Lærestedene sender inn Excel-skjemaer med opplysninger om deltakerne en gang i året. Rapporteringsfristen er 30. juni for de to første skjemaene på lista, og 30. august for de to siste. I 2020 ble fristen forlenget til 15. september grunnet COVID19-pandemien. Opplysningene hentes i stor grad ut fra de skoleadministrative systemene som lærestedene bruker. I hvert skjema oppgir lærestedene deltakerens personnummer eller D-nummer, som gjør at vi kan koble sammen opplysningene fra de ulike Excel-arkene og spørreskjemaet.

Samlet gir disse datakildene et rikt datamateriale som gjør at vi kan følge deltakerne gjennom hele opplæringsløpet, og de gir mulighet til å se på trekk som fremmer og hemmer gode resultater i forsøket.

Gjennomføring av datainnsamlingen

Deltakerrapporteringen har som mål å samle inn komplette data fra alle deltakere som gir samtykke til det. Etter første rapporteringsår viste det seg å være utfordrende å oppnå dette av flere grunner. Først og fremst har rapporteringen vært mer arbeidskrevende for lærestedene enn forventet. Det har blant annet vært stort behov for veiledning i forbindelse med utfyllingen av spørreskjemaet ved inntak, der deltakerne gir sitt samtykke. Dette har ført til at ikke alle deltakere har fått mulighet til å svare på spørreundersøkelsen, og data om disse deltakerne kan dermed ikke benyttes, fordi de ikke har gitt samtykke. Vi har også sett at de fire Excel-skjemaene har vært mer ressurskrevende for lærestedene å fylle ut enn forventet.

Alt i alt ser vi imidlertid betydelige forbedringer i gjennomføringen av datainnsamlingen ved lærestedene. Dette gjelder både hvor komplette dataene er og kvaliteten på datamaterialet.

Datamaterialet som benyttes i analysene

Da rapporten ble skrevet, var det innhentet samtykke fra 279 deltakere i MFY. Dette er en økning på 130 deltakere fra i fjor, da det var innhentet samtykke fra 149 deltakere. Kun et lite fåtall av deltakerne som svarer på undersøkelsen, samtykker ikke.

Vi har ikke tilgang til nøyaktige tall på hvor mange deltakere lærestedene har tatt inn, og dette har gjort det vanskelig å beregne nøyaktige frafallsrater. Fra og med skoleåret 19/20 innførte vi et eget felt i rapporteringsskjemaet der lærestedene blir bedt om å oppgi hvor mange nye deltakere de har tatt inn i rapporteringsperioden. Vi har fått innhentet dette tallet fra nesten alle læresteder, og tallene tilsier at det skoleåret 19/20 ble tatt inn ca. 100 deltakere i MFY, og i underkant av 40 deltakere i kombinasjonsforsøket. Uten tilsvarende tall fra alle forsøksårene, er det imidlertid vanskelig å gjøre presise frafallsanalyser.

Til sammen har vi nå mottatt data om omtrent 375 unike deltakere, enten fra spørreskjemaet med samtykke, og/eller fra Excel-skjemaet med opptaksdata som lærestedene sender inn. Vi ser imidlertid at det ikke er fullstendig sammenfall mellom deltakerne som er registrert i disse to datakildene. I opptaksdataene er det 96 deltakere som ikke har svart på spørreskjemaet med samtykke, og som dermed ikke kan benyttes i analysene. Tilsvarende er det 54 deltakere som har svart på spørreskjemaet, men som det ikke er levert opptaksdata for. Antallet deltakere vi har mottatt samtykke fra er 279, og det er dette datamaterialet som er utgangspunktet for våre analyser. Antall

respondenter som inngår i analysene i rapporten vil imidlertid variere, på grunn av manglende svar på enkeltspørsmål.

Disse tallene tyder på at det er en betydelig andel av deltakerne som enda ikke har hatt mulighet til å svare på spørreundersøkelsen og gi sitt samtykke. Fordi vi ikke har data som kan si noe om kjennetegn ved hele populasjonen av deltakere, er det vanskelig å vurdere hvorvidt dette påvirker representativiteten til dataene. I rapportene om FVO har vi påpekt at det kan være en fare for at deltakere med svake norskferdigheter i mindre grad enn andre deltakere svarer på undersøkelsen. Ettersom det er langt færre deltakere med svake norskferdigheter i MFY, og lærestedene dermed har bedre mulighet til å følge dem opp, tror vi dette er en mindre utfordring i dette forsøket. Ut fra dialogen vi har med lærestedene, har vi heller ikke grunn til å tro at det er systematiske skjevheter i hvilke deltakere det er som har svart på spørreundersøkelsen.

Datakvalitet

Det er flere forhold som kan redusere kvaliteten på dataene vi mottar. For spørreundersøkelsen til deltakerne, er manglende språkferdigheter en faktor som kan redusere kvaliteten på dataene om noen deltakere. Vi vet at lærestedene legger ned betydelige ressurser i å veilede deltakerne som har behov for det under utfyllingen av skjemaet, men vi kan fortsatt ikke utelukke at det forekommer feil og misforståelser. Det er vanskelig å identifisere og rette opp slike feil, men det er grunn til å forvente at disse langt på vei er tilfeldige og dermed ikke vil ha systematisk påvirkning på datamaterialet.

Høsten 2020 ble det innført språk- og lyd støtte i spørreskjemaet som deltakerne skal fylle ut selv. Spørreskjemaet har blitt oversatt til seks språk i tillegg til norsk, og deltakerne kan også velge å høre lydklipp der hvert spørsmål leses opp, på ønsket språk. Vi tror dette vil redusere arbeidsbyrden for lærestedene, og øke datakvaliteten.

I Excel-skjemaene kan datakvaliteten reduseres både gjennom manglende opplysninger som lærestedene ikke har fylt ut, eller at lærestedene fyller ut feil eller misforstår skjemaene. Vi ser at datakvaliteten har økt betydelig for de tre rapporteringsårene, og stort sett leverer alle læresteder nå så komplette data som de har mulighet til. I forbindelse med kvalitetssikring av dataene er vi i dialog med de fleste lærestedene for å etterspørre manglende opplysninger eller for å få forklaring når det gjelder opplysninger som virker uriktig eller ulogisk sett i sammenheng andre opplysninger de har oppgitt. Lærestedene er svært hjelpsomme i prosessen med å rette opp i feil og misforståelser, og å ettersende opplysninger. Det er vanskelig å utelukke alle mulige misforståelser, feiltastinger og andre kilder til feil i registreringskjemaene, men dialogen med lærestedene har gitt oss et datamateriale som vi mener er av god kvalitet. Erfaringene vi har gjort oss i analysearbeidet har også vist at dette er robuste data.

Videre arbeid

Erfaringene fra årets datainnsamling har vist at dataene fra skoleåret 19/20 har vært mer komplette og av høyere kvalitet enn for de to foregående årene. Lærestedene har blitt mer erfarne i utfyllingen av Excel-skjemaene, og dette har gitt høyere datakvalitet. Fordi vi har sett at lærestedene bruker litt tid på å få på plass gode rutiner for innfylling av skjemaene, vil det i tiden fremover være spesielt viktig med god oppfølging av nye forsøkssteder, for å sikre at vi får data av god kvalitet og at rutiner for utfylling kommer på plass også der.

Det viktigste tiltaket for å sikre gode data i tiden fremover, er å fortsette å oppfordre lærestedene til å innhente samtykke fra sine deltakere. Dette gjelder både at de gjennomfører spørreundersøkelsen for nye deltakere så raskt det lar seg gjøre etter inntak, men også at de gjennomfører undersøkelsen for deltakere som har vært i forsøket en stund, men som ikke har fått mulighet til å svare på undersøkelsen.

IDEAS2EVIDENCE

Bygger kunnskap